A PROJECT OF
BAIS HAVAAD
HALACHA CENTER

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

הלכות שמיטה ופרוזבול
חלק ב

SHEMITAH & PRUZBUL

לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

Prepared by Rav Yosef Greenwald
Dayan at the Bais HaVaad and Rav at Khal Dexter Park

Rav Dovid Grossman
Rosh Bais HaVaad

Rabbi Yaakov Tescher
Director of Torah Projects

Reb EC Birnbaum
Chief Marketing Officer

Rav Baruch Fried
Dayan and Yorucha Project Editor

Rav Ariel Ovadia
Yorucha Content Editor

Rabbi Chaim Belsky
Head of Yorucha Development

A project of BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412
WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA
YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG
105 RIVER AVENUE, SUITE #301, LAKEWOOD, NJ 08701

BAIS HAVAAD DIVISIONS

- Business Halacha Services
- Bais Din & Dispute Resolution
- Zichron Gershon Kollel for Dayanus
- Medical Halacha Center
- Kehilla & Bais Din Primacy Initiative
- Halachic Awareness & Education

תוכן הענינים

דיני פרוזבול

- מצות שמיטת כספים 8
- תקנת פרוזבול וטעמו 12
- מתי כותבין פרוזבול 19
- אם חובות מתבטלים ממילא אחר שמיטה 25
- סידור פרוזבול הלכה למעשה..... 29

דין שמיטה בזמן הזה

- דברי הש"ס ששמיטה בזמן הזה דרבנן 40
- ביאור שיטת הרמב"ם 43
- דעת הראב"ד שבזה"ז הוא מדת חסידות בעלמא 46
- הכרעת הפוסקים בזה 48

קניית ד' מינים בשמיטה

- דיני פירות שביעית 56
- אם "לאכלה" הוא מצות עשה..... 58
- דמי שביעית..... 61
- היתר הבלעה 64
- אוצר בית דין 70

YORUCHA CORPORATE SPONSORS:

SILVER FAMILY THERAPY AGENCY Care

ALLURE HEALTHCARE SERVICES
BY MR. AND MRS. MICHAEL NUDELL

worldesk
SEND MONEY ABROAD WITH WORLDESK, SAVE WHILE YOU SUPPORT THE BAIS HAVAAD
https://worldesk.com/bais-havaad
Shiko@worldesk.com | 646.772.7000

FOUNDERS & BUILDERS

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"L
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY
ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

ARYEH WEISS & FAMILY

לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל,
ברכה לאה בת ארי ה לייב ע"ה

MR. HOWARD ZUCKERMAN Z"L לז"נ
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

BARRY LEBOVITS & FAMILY

MAAREH MEKOMOS DEDICATIONS

DINA DMALCHUSA & MINHAG BMAMMON
Dedication available

MISHPITEI HAMAMMON & HILCHOS GEZEL
Dedication available

GEZEL AKUM & GENEIVAS DA'AS
Dedication available

HALACHOS OF EMPLOYMENT
לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה
Dedicated by Mr. & Mrs. Avigdor Fried

HALACHIC DEALS & DOCUMENTS
Dedication available

BUSINESS & EMPLOYMENT ON CHOL HAMOED
Dedication available

CORPORATE CHAMETZ
Dedication available
Distribution sponsored by Reb Shimshon Bienstock & Family
in honor of the Yorucha Chabura at the Kollel Los Angeles and its Rosh Chabura - Rabbi Zalman Frager

PARTNERSHIPS & CORPORATIONS
Dedication available
Distribution sponsored by Mr. & Mrs. Meir Futersak
לזכות רפואה שלמה לכל חולי ישראל

INFRINGEMENT & COMPETITION
Dedicated in memory of
Rav Yehuda Kelemer זצ"ל
Young Israel W. Hempstead Led by R' David Felt, R' Aaron Gershonowitz
Eitz Chayim Dogwood Park Led by Rabbi Dov Greer

COMMITMENTS & KINYANIM
Dedicated
לזכר ולע"נ ר' אברהם דוב ב"ר יצחק מנחם הכהן וועגגראוו ז"ל
נפטר י"ב סיון תשמ"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י משפחתו

ONAAH & MEKACH TAOS
Sponsored by
Frankel Rubin Klein, Attorneys at Law
Mayer S. Klein, Managing Partner
Solving serious business problems. בעז"ה

TZEDAKAH & MA'ASER I
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Khal Zichron Moshe Dov - Far Rockaway, NY
in honor of their Mara D'asra and Rosh Chabura
Rav Aaron Eliezer Stein Shlit"a
בזכות ר' שמואל ברוך הייט ומשפחתו עמו"ש

TZEDAKAH & MA'ASER II
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Kollel Zichron Shneur כולל זכרון שניאור
Monsey, NY
in honor of their Rosh Chabura
הרב מיכאל איללעס שליט"א

SHEMITAH & PRUZBUL
Dedication available

LOANS, GUARANTORS, & BANKRUPTCY
Dedication available

WEEKLY DEDICATIONS & SAREI ELEF

Mr. & Mrs. Michael Abramson

Mr. & Mrs. David Yitzchaki – W. Hempstead, NY

Reb Shimshon Bienstock & Family

Reb Chaim Gross & Family

Reb Ephram Ostreicher & Family

Reb Dovid Bloom & Family

Mr. & Mrs. Saadia Zakarin – Monsey, NY

Mr. & Mrs. Yaakov Klein – St. Louis, MO

לזכות זיווג הגון בקרוב
אסתר שיינדל בת שולמית | ברכה אסתר בת דינה

Sponsor a day, a week, or a month of Yorucha... and help thousands nation-wide gain a working knowledge of Business Halacha!

CONTACT THE BAIS HAVAAD OFFICE: (CONTACT INFO ON BACK COVER) OR GO TO WWW.BAISHAVAAD.ORG/DONATE

SHEMITAH & PRUZBUL

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this series of shiurim

SHEMITAH AND YOVEL:

When Klal Yisroel entered Eretz Yisroel, a cycle began wherein they worked the land for six years and then allowed it to lay fallow on the seventh. During that year, all agricultural work was prohibited.

This cycle continued for seven periods of seven years each. The 50th year was known as Yovel. During that year, all the same agricultural prohibitions of the seventh year applied. Additionally, all slaves were sent home before Yovel and all ancestral lands were returned to the original owners.

The laws of Yovel only apply when most of Klal Yisroel resides in Eretz Yisroel. Today, we do not observe Yovel at all. While *shemitah* is not *d'ohraysa* today either, Chazal enacted that it still must be observed *m'derabanan*.

There a few ways to understand why *shemitah* is not *d'ohraysa* in contemporary times. Firstly, *shemitah* is a "*mitzvah hateluyah ba'aretz*" (a mitzvah dependent on the land of Eretz Yisroel). According to some opinions in the Rishonim, Eretz Yisroel of today does not have the same *kedushas ha'aretz* that it had in the times of the Bais Hamikdash, and therefore, the *mitzvos hateluyos ba'aretz* are no longer *d'ohraysa*. Another explanation is that *shemitah* is only *d'ohraysa* when Yovel is observed. If there is no Yovel, then there is no *shemitah d'ohraysa* either.

SHEMITAS KESAFIM:

In addition to the mitzvah to rest the land, there is another aspect of *shemitah* called *shemitas kesafim*. Every seven years, all outstanding loans are erased and the borrowers have no obligation to pay them back. Most Poskim hold that the loans are voided at the end of the *shemitah* year, although a minority opinion holds that parts of the voiding process already occur at the beginning of the year.

The laws of *shemitas kesafim* are not *teluyos ba'aretz*, dependent on the land of Eretz Yisroel; therefore, they apply in the diaspora as well. Still and all, they only apply today *m'derabanan*. This is either because *shemitas kesafim* is only *d'ohraysa* in times when *shemitas karkah* is *d'ohraysa*, or because it is only *d'ohraysa* in times when Yovel is observed.

During the time of the Second Bais Hamikdash, Hillel Hazakein created the institution of *pruzbul*, which is a halachic stratagem to allow lenders to collect their debts even after *shemitah*. The precise mechanics and reasons behind this enactment will be explored in this segment.

KEDUSHAS PEIROS:

Besides the prohibition to work the land in the seventh year, there is another rule that all the produce that grows on that year is *hefker* (ownerless), and anyone who wants can come and eat it. The produce possesses a level of *kedusha*, which means that it has to be eaten in a certain way, can only be disposed of in a certain way, and cannot be bought and sold in the regular way, in line with the sanctity of the fruits and vegetables of *shemitah*. Obviously, this has huge implications to the buying and selling of Lulavim and Esrogim that grow during the Shemitta season, as will be discussed be"H.

שטר פרוזבול

1. Before Rosh Hashana of the Shemitta year, the lender should stand before three men [the Dayanim] who are knowledgeable in the concept of a Pruzbul. The Dayanim should not be Halachically related to the lender or to each other.
2. Fill in the names of the 3 dayanim and their current location into the second paragraph of the form below.
3. Using the language found in the second paragraph below, the lender should declare before the Dayanim that he is giving over to the Bais Din any outstanding debts that are owed to him. During the declaration, the lender should stand, and the Dayanim should be seated.
4. The Dayanim should then fill in and sign the rest of the form below, and give it to the lender for safekeeping.
5. If one lends money during the year of Shemitta, another Pruzbul should be effected before next Rosh Hashana.

Note: if the borrower does not own any land whatsoever, the lender should first use a kinyan to grant him a small amount. One should consult a Rav for the process to do so.

שטר פרוזבול

(לאיש)

במותב תלתא כחדא הוינא ואתא קדמנא

ר' _____ בן ר' _____ _____ (שם משפחתי),

ואמר לנו:

"מוסרני לכם

הרב _____ **בן** _____ _____ **(שם משפחתי)**

והרב _____ **בן** _____ _____ **(שם משפחתי)**

והרב _____ **בן** _____ _____ **(שם משפחתי)**

הדיינים שבעיר _____ **שכל חוב שיש לי בין בשטר ובין בעל פה שאגבנו כל זמן שארצה."**

ואנחנו שמענו דבריו ויפינו כוחו של הנ"ל שיוכל לגבות כל חובותיו על ידי פרוזבל זה כתקנת חז"ל.

ועל זה באנו על החתום היום,

ב _____ בשבת _____ לחודש אלול, שנת תשפ"א לבריאת העו־

לם הכל שריר וקיים.

נאום _____ דיין

נאום _____ דיין

נאום _____ דיין

For other scenarios, e.g. appointing an agent to effect a Pruzbul on behalf of another, visit our website at baishavaad.org/pruzbul

חלק ב'

דין שמיטה בזמן הזה

תוכן הענינים

- דברי הש"ס ששמיטה בזמן הזה דרבנן 40
- ביאור שיטת הרמב"ם 43
- דעת הראב"ד שבזה"ז הוא מדת חסידות בעלמא..... 46
- הכרעת הפוסקים בזה 48

For the Halacha Shiur on Shemitah & Pruzbul Part II, see pages 52-53

השולח פרק רביעי גיטין לו.

מסורת הש"ס עם הוספות | עין משפט נר מצוה

דמדרינן ליה ברבים הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר יש לו הפרה מאי איכא למימר דמדרינן ליה על דעת רבים דאמר אמימר הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אישתכח דדייק כוותיה: והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם: מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום אמר רבה לא צריכא לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם דזמנין דמייתי סהדי אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים רב יוסף אמר אפי' תימא לר' מאיר התקינו שיהו עדים מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם כדתניא בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא רב צייר כורא ורבי חנינא צייר חרותא רב חסדא סמך ורב הושעיא עין רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיאן סימנידהו מעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי: הלל התקין פרוסבול וכו': תנן התם פרוסבול אינו משמט זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין פרוסבול וזה הוא גופו של פרוסבול מוסרני לכם פלוני ופלוני דיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים למטה או העדים ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים

Hillel enacted the Pruzbul to encourage lenders to make loans even when Shemitah is approaching. The Gemara questions how he could sanction a way of circumventing Torah law? Abaye responds that it is based on the opinion of Rebbi that Shemitah is not a Biblical ordinance nowadays. Rava disagrees, claiming that Hillel's enactment applies even according to the opinion that Shemitah is a Biblical ordinance, based on the rule of Hefker Bais Din, that a bais din has the ability to control and forfeit personal possessions.

Rashi explains the opinion of Abaye according to the Yerushalmi that the general practice of Shemitah is dependent upon practice of Yovel, which did not apply [at least Biblically] during the time of the second temple. He then cites an opposing view from the Midrash that Shemitah applies even when Yovel does not. The following Rashi gives an alternate reason why Shemitah is not Biblical nowadays – the special status of Eretz Yisrael no longer exists altogether.

Tosafos disagree with Rashi on two fronts: 1. According to Rebbi the practice of forgoing debt during Shemitah is dependent directly upon the practice of returning of land during Yovel, [irrespective of the general laws of shemitas karka]. 2. The practice of Yovel was kept until the end of the second temple, and Hillel's enactment only took hold afterward.

.

גמרא גיטין דף לו, רש"י ד"ה בשביעית וד"ה בזמן, תד"ה בזמן וכו' וקשה לר"ת

הלל תיקן פרוזבול כדי שלא ימנעו מלהלוות לפני שמיטה. הגמ' שואלת איך עקר הלל שמיטת כספים דאורייתא? ותירץ אביי שס"ל כשיטת רבי שבזה"ז שמיטה היא מדרבנן. רבא פליג על אביי שאפילו לדעת חכמים ששמיטה בזה"ז דאורייתא מהני תקנת הלל מדין הפקר ב"ד הפקר. בשיטת רבי ביאר רש"י ע"פ הירושלמי ששמיטת כספים בשביעית תליא בדין יובל ובבית שני כבר לא הי' יובל נוהג. אך הביא מחלוקת בזה שי"א שבשביעית נוהגת אף כשאין יובל. שוב הביא טעם אחר שעכ"פ בזמן הזה בטלה קדושת הארץ ושמיטת כספים תליא בזה מהיקשא. אמנם בתוס' פקפקו על רש"י מגמ' מפורשת שלשיטת רבי אף שמיטת קרקעות היא מדרבנן כשאין יובל נוהג. ע"כ פירש ר"ת דרשת רבי באופן אחר ששמיטת קרקעות של יובל ושמיטת כספים של שמיטה תלויין זב"ז. עוד הכריחו שבימי בית שני באמת היה יובל נוהג, ורק כשחרב לא נהג יובל ואז חלה תקנת הלל.

ותקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד הפקר דאמר ר' יצחק [א]מנין [ה]שהפקר ב"ד הפקר שנאמ' [א]וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה [א]רבי אליעזר[א] אמר מהכא [ב]אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו' וכי מה ענין ראשים אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין[ג] העם כל מה שירצו איבעיא להו כי התקין הלל פרוסבול לדריה הוא דתקין או דלמא לדרי עלמא נמי תקין למאי נפקא מינה לבטוליה אי אמרת לדריה הוא דתקין מבטלינן ליה אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין [ס]הא [ב]אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין מאי ת"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוסבול אלא אי בבי דינא דסורא אי בבי דינא דנהרדעא ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תקין בשאר בי דינא נמי לכתבו דלמא כי תקין הלל לדרי עלמא [ג]כגון בי דינא דידיה וכרב אמי ורב אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל לכולי עלמא לא ת"ש דאמר שמואל הא פרוסבלא עולבנא דדייני הוא אי איישר חיל אבטליני' אבטלינ' והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין הכי קאמר אם איישר חיל יותר מהלל אבטליניה ורב נחמן אמר אקיימנה אקיימנה הא מיקיים וקאי הכי קאמר אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי איבעיא להו האי עולבנא לישנא דחוצפא הוא או לישנא דניחותא הוא ת"ש דאמר עולא עלובה [ג]כלה שזינתה בקרב חופתה אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא [ג]עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו אמר רבא[ג] עדיין חביבותא הוא גבן דכתיב נתן ולא כתיב הסריח תנו רבנן [ד]הנעלבין [ד]ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר [ד]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו מאי פרוסבול אמר רב חסדא פרוס בולי ובוטי בולי

רש"י

ואמור רבנן דתשמט. בזמן הזה: זכר לשביעית. שלא תשתכח תורת שביעית: ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית. בזמן הזה כרבי: ואמור רבנן דתשמט. ונמצא הלוה גוזל על פיהם: שב ואל תעשה. הלוה הזה שב[ד] ובטל ואינו עושה המצוה לפרוע את חובו ולא עקר ליה בידים וכי האי גוונא מותר לעקור דבר מן התורה כגון שופר ולולב ודומיהן ביבמות בהאשה רבה (דף צ:) דלא עקירה בידים היא: רבא אמר. לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא ותקין הלל דלא תשמט בין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן דתשמט לא תיקשי דבר[ה] דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון הפקר: יחרם כל רכושו. באנשי כנסת הגדולה כתיב: מה ענין ראשים אצל אבות. הוה ליה למכתב וראשי המטות: כל מה שירצו. מחלק נכסיו על פיו: לבטולי'. להושיב ב"ד אי אכשור דרי שלא יהו מונעין מלהלוות לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט: לא כתבינן פרוסבול. דלא אלים לאפקועי ממונא: אלא בי דינא דסורא. רב: בי דינא דנהרדעא. שמואל דכי[ו] אמרה שמואל להך מילתא וכי איתשיל הך שאלתא בבי מדרשא[ז] הוה בי דינא דרב אמי ורב אסי והיינו דמשני דלמא כי תקון הלל נמי לדרי עלמא לא תקון אלא כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי: עולבנא דדייני הוא. לקמן מפרש לשון תולפא שנוטלים ממון שלא כדין בחזקה: אם איישר חיל. אם אחזיק כח: אבטליני'. אלמא לאו לדרי עלמא תקין דא"כ היכי מני שמואל למימר אבטליניה: אימא ביה מילתא. אושיב בית דין ואתקין דסתם מלוין יהו כמוסרין שטרותיהן לבית דין ואע"ג דלא כתב ניהוי כמו שכתב: לישנא דניחותא. לא עשאוהו אלא לנחת הדיינים שלא יטריחום להגבות מלוותיהם לפני שביעית שלא תבא שביעית ותשמיטיה הלכך אי איישר חיל אבטליניה: עלובה. אלופה: שזינתה בקרב חופתה. בעוד שכינה וישראל בסיני עשו את העגל שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה כדכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (במדבר י): מאי קרא. דיש לדרוש עליהם כלה מזנה בחופתה: במסבו. בחופתו: נרדי נתן ריחו. בושמי עזב ריחו הטוב כמו ולא נתן סיחון את ישראל וגו' (שם כא): עדיין חביבותא הוא גבן. אע"פ שהזכיר קלקוליהן לא הזכיר אלא במראית חיבה דלא כתיב הסריח: הנעלבים. גרסי' אותן שנעלבים מיד אחרים: ואין עולבים. את אחרים: עושין. מצות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות: פרוז. תקנה: בולי

תוספות

דהוו ידעי דהרוב ביתא כדאמרינן בנזיר בפ' ב"ש (דף לב:) והא דבעי בסמוך לדריה תקין לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חורבן אי נמי ההיא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד הפקר והא דאמר בסוף ערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע דיובל לא נהג[ח] היינו למאי דס"ד התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו ולא היו בגלות בבל אלא ב' שבטים וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה אבל במסקנא דאמרי' דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמצאו דהיו שם מי"ב שבטים ואע"ג שלא עלו כולם חשיב כל יושביה ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא [ט]מני לכל י"ב שבטים:

ותקון רבנן דתשמט זכר לשביעית. והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות:

אלא אם כן גדול הימנו כו'. וא"ת היכי דמי אי דפשט ברוב ישראל אפי' גדול הימנו אין יכול לבטל כדאמרי' בפרק אין מעמידין (ע"ז לו.) גבי י"ח דבר שאפי' יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו ואי דלא פשט ברוב ישראל אפי' קטן יכול לבטל כדאמרינן נמי התם גבי שמן דרבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו משום דלא פשט איסורו ברוב ישראל וי"ל דהא קאמר התם וסמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולים לעמוד בה משמע משום דהוה תרתי היה להם כח להתיר דלא פשט וגם לא היו יכולים לעמוד בה אבל הכא או פשט ולא היו יכולים לעמוד או היו יכולים לעמוד ולא פשט ואין משמע כן בירושלמי בפ"ק דשבת[ה] דאמר התם ר"י בעי ולא כן תנינן שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חברו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין ור' יהודה הנשיא ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו אלא רבי יוחנן כדעתיה דא"ר יוחנן בשם רבי אלעזר בר צדוק מקובלני שכל גזירה שב"ד גוזרין על הצבור ולא קיבלו רוב צבור עליהן אינה גזירה ובדקו ומצאו בגזירתו של שמן ולא קבלו רוב צבור עליהן אלמא משמע דבהאי טעמא לחודיה סגי ועוד דבריש מגילה (דף ב.) פריך ואי ס"ד אנשי כנסת הגדולה י"ד וט"ו הוא דתקון אתו רבנן ועקרו תקנתא דתקינו אנשי כנסת הגדולה והתנן אין ב"ד כו' והתם מסתמא פשט ויכולין לעמוד וי"ל דדוקא בי"ח דבר אפי'[י] גדול אין יכול לבטל כדאשכחן[כ] בירושלמי[ו] מפני שעמדו להם בנפשותיהם כדאיתא התם[ז] דתלמידי ב"ש היו הורגין בתלמידי ב"ה ובכל דבר גדול יכול לבטל חוץ מי"ח דבר והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו עליהן בנפשותיהן אפי' קטן יכול להתיר והא דקאמר וסמכו רבותינו אהא דאין גוזרים גזירה על הצבור לא מייתי ההוא טעמא אלא משום דלא תימא הואיל והראשונים נמנו עליו לאוסרו למה נמנה הוא[ל] עליו להתירו אדרבה היה לו להמנות לאסור דאשכחן בכמה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיבלו מנייהו ובתראי גזור וקבלו מנייהו בפ"ק דשבת (דף יד:) ובפ"ק דחולין (דף ו.) להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור משום דחזא דאין רוב צבור יכולין לעמוד בו ומיהו בדבר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא במקום אחד דוקא כההיא דבפרק כל הבשר (חולין קי.) דרב איקלע לטטלופוש דאמר בקעה מלא וגדר בה גדר ואסר להו כחל וכן כל הנך דפרק תולין (שבת קלט.) דשלחו ליה בני בשכר ואסר להם לפי שאין בני תורה גדול יכול להתיר ולא קטן:

דאלימי לאפקועי ממונא. א) ר"ת כתב פרוסבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור ואשכחן נמי (לקמן לז.) שהיו מקילין רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו אהדדי. [מ]תנן במסכת שביעית (פ"י מ"ה) פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ומפ' בירושלמי משום דפרוסבול אינו מועיל מה[נ] שמלוה אחר כתיבת פרוסבול אלא למה שהלוה קודם זמן הכתוב בפרוסבול ולכך מאוחר פסול דמרויח שלא כדין כל מה שהלוה אחר כתיבת פרוסבול עד זמן הכתוב בו:

דכתיב נתן ולא כתיב הסריח. אע"ג דלית ליה למכתב לישנא מעליא מ"מ הוה מלי למכתב עזב: אלא

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ו סמג לאוין רס טוש"ע ח"מ סי' ב:
מא ב מיי' פ"ב מהל' ממרים הל' ב סמג לאוין ריז ועשין קיא:
מב ג מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' יז סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' סז סעי' יח:
מג ד מיי' פ"ה מהלכות דעות הל' יג:

ליקוטי רש"י

אכתיבת הגט כתיב ולא אחתימת ידי עדים [לעיל ט:]. דאמר חתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם [לעיל כא:]. דאמר א"א לגט בלא עדי מסירה [לעיל כ:]. דאמר חתימת הגט אינה מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה דאיגהו הוא דעבדי כריתות דעל כרחיך בעינן עדים כדילפינן (לקמן ל.) ערוה דבר דבר ממון [לעיל כב:]. דעדי מסירה גורמין לכריתות גט ונמצא גט כשר בכתיבה בלא עדים אלא שיהא מוסרו לאשתו להתגרש בפני עדים דהא כתיב (דברים כד) וכתב לה בכתיבה לחוד בלא חתימה מיירי ומיהו עדים בעינן שיהיו שנתגרשה [רשב"ם ב"ב קע. ועי"ע ליקוטי רש"י לעיל ג: ד"ה כתיבה]. ברתי. משוי ליה ספר כריתות [קדושין מח.]. צייר כורא. בחתימת ידו ולא היה כותב שמו [לקמן פז:]. צורת הדג היה עושה בשטרות במקום חתימתו וככר ידוע לעולם שזה הוא חתימתו ומועיל כחתימת שמו והמפרש טעם אמאי צייר כורא וחרותא אינו אלא טועה וטמא על שם מעשיהם זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים וסימנא בעלמא היו עושים. חרותא. חריות של דקל וענפים היה צר במקום חתימת שמו. רב חסדא סמך. משמו. ורב הושעיא עיין. משמו [רשב"ם ב"ב קסא.]. מכותא. גם שפורשין עליו וילון של ספינה [לקמן פז:]. תורן של ספינה משט"א בלע"ז [ב"ב שם]. שנמנעו מלהלוות זה את זה. שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת ועוברים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' (דברים טו) עמד והתקין תקנה שלא תשמט שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וגובה עליהם פרוזבול [ב"ב כו.]. לפי שראה הלל שנמנעין העשירים מלהלוות לעניים מפני ירא השביעית שמשמטת ועוברין על מה שכתוב פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו'. פרוסבול. [illegible]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) יבמות פט: שקלים ג., ב) מסכת ע"ז לו. מ"ק ג: מגילה ב. עדיות פ"א מ"ה, ג) שבת פח:, ד) ג"ז שם: יומא כג, ה) ה"ד (י:), ו) שבת שם (יא.), ז) ט ע"א.

תוספות ישנים מכת"י

לדריה או דילמא. וגם לדורות כל זמן שילכו ולהכי צריך לבטולה: ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. פי' שהשמש היה עלוב כשאמרה ירח אי אפשר לשני מלכים בכתר אחד ולא השיב על חרפתו לכך זכה: א) בתחילה רצה ר"ת [לומר] דא"א עתה לכתוב פרוזבול דלא אלימי לאפקועי ממונא ושוב חזר בו וכתב בעצמו פרוזבול:

גליון הש"ס

גמ' הא אין ב"ד יכול. עי' יבמות ד' עט ע"ב תד"ה בימי רבי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ר"א אמר מהכא. נ"ב עי' לבוש עיר שושן סי' סז ס"א וס"ו דלר"א הפקר ב"ד היה הפקר מן התורה הוא דקרא דאלה הנחלות בתורה כתיב עכ"ל ול"ע דאין זה פסוק תורה כ"א ביהושע סי' יט פסוק נ"א:

תורה אור השלם

א) וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים יָחֳרַם כָּל רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבָּדֵל מִקְּהַל הַגּוֹלָה: [עזרא י, ח]

ב) אֵלֶּה הַנְּחָלֹת אֲשֶׁר נִחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְיָ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַלּוּ מֵחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ: [יהושע יט, נא]

ג) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: [שיר השירים א, יב]

ד) כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: [שופטים ה, לא]

הגהות וציונים

א] [צ"ל אלעזר] (גליון): ב] בדפו"ר נוסף את: ג] [בשבת איתא רב] (גליון): ד] צ"ל יושב (באה"ט, וכ"ה בכת"י): ה] "דבר" ליתא בכת"י, ועיב"ץ מגיה מידי: ו] דפו"ר כי, ועיין רש"ש דס"ל שמואל דהוו בי דינא כי אמרה שמואל להך מילתא. והס"ד. ובמלא הרועים מגיה להלן בבי מדרשא לא הוה בי דינא, עיי"ש: ז] "בבי מדרשא" ליתא בכת"י: ח] צ"ל נהגו (רש"ש): ט] צריך להוסיף לא (בן אריה, ועי' יעב"ץ): י] צריך להוסיף ב"ד (ברכת שמים): כ] דפו"ר כדאמרן: ל] "הוא" מיותר (רש"ש): מ] בכת"י הוא דבור חדש: נ] צ"ל למה (באה"ט וב"ש):

(מ)ב"ד [ב"ב כו.]. שאינו תובעו כלום אלא הב"ד תובעו שהפקירים הפקר והם יורדין לנכסיו [כתובות פט. ועי' רשב"ם ב"ב סו. בבעי"ז]. וזה דבר השמטה שמוט. כתיב בהשמטת כספים אמאי כתיב תרי זימני שמטה שמוט. בזמן שאי אתה משמט קרקע. מכלל דאיכא זמן דלא משמטא קרקע ואיזה זה בזמן הזה [מו"ק ב:]. כגון במדבר ולאחר שגלו [קידושין לח:]. [עד כאן שייך לע"א]

הפקר בית דין הפקר. וכל מידי דממונא לאו עקירה היא [יבמות פט:]. וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים. לסוף שלשת הימים [עזרא י ח]. אשר נחלו. הנחילו [יהושע יט נא]. איישר. [עיין לעיל לד. ד"ה אישר]. עד שהמלך במסבו. [illegible] נתן ריחו. [illegible] הנעלבין ואינן עולבים [illegible] [שבת פח:].

בית הלוי

סימן א

ליתר עיון

בו יבואר האיך דעת רבותינו הראשונים בשמיטת קרקע בארץ ישראל בזמן הזה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן:

[א] **איתא** במסכת גיטין [דף ל"ו ע"א] על הא דתיקן הלל פרוזבול אמר אביי בשביעית בזמן הזה דרבנן ורבי היא דתני רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחד שמיטת כספים ואחד שמיטת קרקע בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים, ופירש רש"י בזמן שאין אתה משמט קרקע שבטלה קדושת הארץ, והנה בסוגיא זו יש כמה שיטות מחולקים בפירושה, ונבארם בעזה"י, ראשונה שיטת רש"י דמפרש דשני שמיטות דקאמר רבי קאי הכל על שביעית, ושמיטת קרקע היינו איסור עבודת קרקע, ושמיטת כספים היינו הפקעת החוב בשביעית, ויליף רבי על השמטת החוב דאף על גב דהוא מצוה שאינה תלוי בארץ מכל מקום כיון דבזמן הזה ליכא איסור חרישה מן התורה דהוא מצוה התלויה בארץ ועכשיו הרי בטלה קדושת הארץ גם הפקעת החוב אינו מן התורה, וכתב רש"י עוד דאע"ג דתקנת פרוזבול של הלל היה בימי בית שני ס"ל לאביי דגם אז הואיל ולא היה יובל נוהג כיון דאין כל יושבי' עלי' לא היה שמיטה נוהג, וכן הוא בירושלמי [גיטין פ"ד ה"ג] מניין שאין השמיטה נוהג אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית, אבל בתו"כ [בהר פרשתא ב' ב'] איתא דשמיטה נוהג גם כשאין יובל, ואומר אני שהוא מחלוקת דתנאי עכ"ד רש"י *]:

ומקודם נבאר דברי רש"י מה דלכאורה אינו מובן דאחר שכתב דלאביי מוכרח דגם בזמן הבית לא הי' שמיטת קרקע מה"ת משום שאין יובל ותוך כדי דיבור בדברי רבי כתב טעם אחר משום דבטלה קדושת הארץ ומדוע שבק טעם הראשון ובפרט דטעם זה הא אינו רק על אחר חורבן והלל הרי היה בזמן הבית ומוכרחין לומר לטעם הראשון דאביי הא מוקים לתקנות הלל כרבי, ולא ראיתי להמפרשים שיפרשו לנו כוונת רש"י בזה, והפשוט דרש"י לשיטתו דמפרש שמיטת קרקע דקאמר רבי היינו איסור חרישה שוב אי אפשר לפרש דטעמו משום דקרקע תלוי ביובל דא"כ למה הוצרך רבי ללמוד כספים מקרקע ואמר בזמן שאין משמט קרקע אין משמט כספים דמוכרח דקרקע פשיטא לו יותר מכספים רק לומד כספים מקרקע והרי עיקר הדבר דקרקע תלוי ביובל נפק ליה ג"כ מהך קרא דזה דבר השמיטה שמוט והרי עיקר הפסוק כתוב בכספים ודין קרקע לא הוזכר כלל בפרשה זו וא"כ גם כספים נוכל ללמוד מיובל ומהיכן פשוט ליה קרקע יותר מכספים ואדרבה כספים יותר פשוט מקרקע דהפסוק הא איירי בכספים וזהו שהכריחו לרש"י לומר דהא דפשוט לרבי קרקע הוא מטעם אחר משום דבטלה הקדושה ולא משום דתלוי ביובל, וזה פשוט ומוכרח בדעתו:

[ב] **ועוד** דהא לפמש"כ רש"י דאביי ס"ל דגם בבית שני לא היה שמיטה משום דאין יובל וא"כ הרי

---

*) והתוס' בערכין דף ל"ב כ' דלא פליגא התורת כהנים והירושלמי והא דאמר שמיטה אע"פ שאין יובל ה"ק אע"ג שלא נהגו יובל והניחו בחטאם, והנה ז"ל התורת כהנים מנין עשה שביעית אע"פ שאין יובל ת"ל והיה לך שבע שבתות השנים, ומנין עשה יובל אע"פ שאין שביעית ת"ל תשע וארבעים שנה דברי ר' יהודה וחכ"א שביעית נוהג אע"פ שאין יובל והיובל אינו נוהג אלא א"כ יש עמו שביעית, והרי הדרשה השני' דאמר ומנין עשה יובל אע"פ שאין שביעית הא ודאי דאין לו פי' אחר רק כהתוס' דאע"פ שעברו על חטא ולא עשו שביעית, ובענין אחר אי אפשר לפרש דלא מצינו אופן שלא יהיה עליהם חיוב שביעית וחיוב יובל יהיה, וא"כ אין שום דוחק לומר דגם הרישה בשביעית אע"פ שאין יובל נפרש כן דומיא דסיפא, והברור דרש"י דחקו לפרש הא דאמר שביעית אע"פ שאין יובל היינו שיובל אינו נוהג ע"פ דין דס"ל דלזה לא צריך קרא לרבות דגם למ"ד דשמיטה תלוי ביובל היינו ביובל הבא אם נוהג ע"פ דין אבל מהיכי תיתי נימא דשביעית יהיו תלוי ביובל העבר דאם חטאו ולא עשו יובל שוב לא יעשו אח"כ שביעית והרי לעולם התחלת מנין השמיטות הוא קודם יובל והגם שלא היה מקודם יובל, ולא צריך קרא לזה וע"כ הפי' אע"פ שיובל הבא אינו נוהג ע"פ דין, ודברי התוס' צ"ע.

ליתר עיון: שו"ת בית הלוי ח"ג סימן א' אות א'
מדייק ברש"י דיש כאן שתי שיטות נפרדות, אביי ע"פ דברי רבי ורבי עצמו.

Further Iyun: Bais Halevi explains that there are two different opinions: the opinion of Abaye and that of Rebbi himself.

יב בד"א בזמן שהיה מוכר וכו'. זה מבואר במשנה שכתבתי בסמוך וירושלמי הקשו עליה ולמה לא תיגון אלא אילין שלא תאמר הואיל ורוב המינים הללו מזרעים הללו ומאין מן המיסור יהו אסורין לפוס כך צריך מימר מומרין ובפרק לולב הגזול מפרשינן מתני' בכדי מן שנו דהייגו מזון שלא קעודות משום כדי חייו בד"א בלוקח מן המשקר אבל בלוקח מן המשומר אפילו בחלי איסר אסור:

יג וכל דבר שאינו חייב במעשרות וכו'. משנה בשלהי מסכת מעשרות ולא נתבאר בדברי רבינו אם המינין הללו לוקחין מהן הרבה יותר מכדי מזון שלא קעודות או דילמא שלא קעודות לבד כי הנך דלעיל ומקתברא לוקחין מהם הרבה ולא למו להנך דלעיל דהתם לא המיר לקנות מהם אלא מפני שאנו קומכים על החזקה שאינם מן המשמר אבל לעולם שביעית עוקבת בהגר ומשום הכי לא המירו אלא כדי חייו אבל הני דהכא הדבר ידוע שהם מן ההפקר שהרי פעורין מן המעשר ומן הדין נלקחין מכל אדם ולא משום חזקה ולפיכך לוקחין מהם הרבה וכן דקדקתי מלשון רבינו מדלא ערבינהו ותגיבהו ודוק:

יד בד"א בע"ה סתם וכו'. בכורות פרק עד כמה משנה החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן ואפי' סרוק אבל לוקחין ממנו טווי ואריג. ומ"ש רבינו אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו שביעית כלל שכבר הגדים אלו שבכאן ר"ל כעין בגדים כגון הגדילים שהם מעשה עבות מן הפשתן עצמו לא מן הטווי לפי שהופיל והמיר לקנות הטווי כל שכן הדבר העשוי מן הטווי עכ"ל והוא פירוש לדברי הגמרא שם. וז"ש שוב במקום בגדים השנוי שם במשנה, וירושלמי (פ"ה ה"ג) סוף מעשרות ופשתן לאו קיימין הוא ל"ר חיגא מפני זרעה וז"ש רבינו שיש עליו זיקת שביעית:

יז כל החשוד על הדבר וכו'; כתב הראב"ד כבר כתבתי בפרק י"ב מהלכות מעשר שאין לסמוך על זה עכ"ל וכבר כתבתי שם טעם רבינו:

יח הכהנים חשודים על השביעית לפי שהם אומרים וכו' לפיכך

יט הצבעונין והפטמין וכו'. מוקפתא פ"ה דשביעית וירושלמי פרק ע':

כ גבאי קופה בשביעית לא יהיו וכו'. מוקפתא פ"ג דדמאי:

ומותר ללוות מן העניים וכו'. פרק בתרא דע"ז:

פ"ט א מצות עשה להשמיט המלוה וכו': **ב אין** שמיטת כספים נוהגת מן התורה וכו'; עד כדי שלא תשתכח וכו'. בפרק השולח גיטין (דף ל"ו.) וכרבי ורמאה מדברי רבינו שמפרש שהה שאמרו שם בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ליובל קרי משמט קרקע שהרי שדות מוחרות לבעלים וכמו שכתב בספ"י אבל שמיטת קרקע אף בזמן הזה נוהגת מן התורה: אין

לולב: **יב** במה דברים אמורים בזמן שהיה מוכר פירות שכמותן *בשמור כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן. אבל היה מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר כגון הפיגם והירבוזין *והשוטים והחלגלגות והכסבר של הרים וכיוצא בהן ה"ז מותר ליקח ממנו מעט כדמי שלש סעודות בלבד משום כדי חייו של מוכר: **יג** וכל דבר שאינו חייב במעשרות כגון שום בעל בכי ובצל של רכפה וגרסין הקלקיות ועדשים המצריות וכן זרעוני גינה שאינן נאכלות כגון זרע לפת וצנון וכיוצא בהן הרי אלו נלקחין מכל אדם בשביעית: **יד** בד"א בעם הארץ סתם. אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית. או לשמור פירותיו ולמכור מהן אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל. ואין לוקחין ממנו פשתן אפי' סרוק. אבל לוקחין ממנו טווי ושזור: **טו** החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות. והחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. שאע"פ שזה וזה מה"ת. מעשר טעון הבאת מקום מה שאין כן בשביעית. ושביעית אין לה פדיון משא"כ במעשר: **טז** החשוד על הטהרות אינו חשוד לא על המעשר ולא על השביעית. שהאוכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים. והחשוד לדברי סופרים אינו חשוד לדברי תורה: **יח** כל החשוד על דבר אע"פ שאינו נאמן על עצמו נאמן הוא על של אחרים חזקה אין אדם חוטא לאחרים. *לפיכך החשוד על הדבר דנו ומעידו: **יח** הכהנים חשודין על השביעית. לפי שהם אומרים הואיל והתרומות מותרות לנו אע"פ שהן אסורין על הזרים במיתה ק"ו פירות שביעית. לפיכך סאה תרומה שנפלה למאה סאה של פירות שביעית תעלה. נפלה לפחות ממאה ירקבו הכל ולא ימכרו לכהנים ככל מדומע לפי שהם חשודין על השביעית: **יט** הצבענין והפטמין לוקחין מורסן מכל מקום. ואינן חוששין שמא מספיחי שביעית הוא: **כ** גבאי קופה בשביעית לא יהיו מדקדקין בחצרות של אוכלין שביעית. ואם נתנו להן פת מותרת ואין חוששין לה שמא מספיחי שביעית הוא. שלא נחשדו ישראל להיות נותנין אלא או מעות שביעית או ביצים הנלקחות בדמי שביעית. ומותר ללות מן העניים פירות שביעית ומחזירין להן פירות בשנה שמינית:

השגת הראב"ד

*לפיכך החשוד על הדבר דנו ומעידו. א"א כבר כתבתי למעלה בפי"ב מה' מעשר שאין לסמוך על זה:

(*כ"ל שהוא ט"ס וצ"ל השוטים וכן כתב רבינו בפרק רביעי מהלכות אלו הלכה ג' ועיין מה שציינתי שם)

פרק תשיעי

א מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ידו. והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו:

ב אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה *[ס"א נשמר והכל אחד]:

אוכלי שביעית דהשידי לאכול שביעית אבל אי ידעי דודאי אכלי שביעית אפילו בפת חוששין שמא קפיקי שביעית הוא וכן נראה ממ"ש שלא נתשדו ישראל להיות נותנים אלא או מעות שביעית או ביצים הנלקחות מדמי שביעית והטעם שהן חושבין שאין שביעית חופפת דמיה: ומותר ללוות מן העניים וכו'. ולוקח לענים משום מקנתם אבל לא לעשירים משום דמיחזי כעושה סחורה בפירות שביעית ואפשר דמהאי טעמא המירו אפילו אאה בסאה דהכא כשיש לו הא גבי איסור רבית לא חלקו בין עניים לעשירים:

פ"ט א מצות עשה להשמיט המלוה וכו'. מבואר בכתוב: **ב אין** שמיטת כספים נוהגת וכו'. בקידושין *עיין בכ"מ בפרק

משנה למלך

יד אבל מי שהוא חשוד כו'. גרסי' בתוספ' דשביעית פ"ו אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על השביעית אלא מזון ג' סעודות כד"א בדבר המתקיים אבל דבר שאינו מתקיים אפילו מאה סעודות מותר:

פ"ט א מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית כו'. גרסי' בס"כ פרשת בהר סיני בשנה היובל הזאת זו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים ולא דין הוא ומה אם היובל שאינו משמט כספים מוציא עבדים השביעית שמשמטת כספים אינו דין שמוציא עבדים מ"ל בשנת היובל הזאת

רמב"ם הל' שמיטה פ"ט א – ג

דעת הרמב"ם ששמיטת כספים תלויה בדין שמיטת קרקעות של יובל, ע"כ בזה"ז אינו נוהג מן התורה אלא מדרבנן. *מבואר שפסק כרבי וס"ל כדעת התוספות.*

Rambam's opinion is that the canceling of debts after Shemitah is dependent upon the practice of Yovel. Because Yovel is no longer practiced min Hatorah, the canceling of debts is only miderabanan. *This is like the opinion of Rebbi as explained by Tosafos.*

התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע. שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף. ודבר זה קבלה הוא. אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ. ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמיט כספים בשביעית אפילו בארץ: **ג** ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכ"מ. ואע"פ שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל: **ד** אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה שנאמר מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה ושם הוא אומר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות. מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע. לפיכך הלוה את חבירו בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה. וכשתשקע חמה בלילי ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב: **ה** *שחט את הפרה וחלקה על דעת שהיום ר"ה של מוצאי שביעית ונתעבר אלול ונמצא אותו היום סוף שביעית אבדו הדמים. שהרי עברה שביעית על החוב: **ו** שביעית משמטת את המלוה ואפילו מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים ה"ז משמיט. ואם סיים לו שדה בהלואתו אינו משמיט. והשביעית משמטת את השבועה שנאמר לא יגוש מ"מ לא לשלם ולא להשבע: **ז** *בד"א בשבועת הדיינין וכל כיוצא בה מדברים שאם יודה בהן שביעית משמטתן. אבל שבועת השומרין והשותפין וכיוצא בהן משבועות

השגת הראב"ד

*שחט את הפרה וחילקה וכו'. א"א אשתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי דהאי מתני' ר"י היא דאמר הקפת החנות הראשונה ראשונה משמט אבל לרבנן כל הקפת החנות אינה משמטת והא דפרה הקפת החנות היא:

*בד"א בשבועת הדיינין. א"א כמדומה לי דבר זה הוציאו מן הירושלמי במסכת שביעית האונס והמפתה והמוציא שם רע וכו' אמר רב יהודה בשם רב דר"מ היא דאמר במלוה הדבר תלוי וכל מעשה ב"ד [אינו משמט] (אלו גזרי דיינין פשיטא דא מילתא מלוה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת כפרנית שהיא נעשית מלוה משמטת):

הרדב"ז

בפרק האשה נקנית תניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמיטת הקרקעות ואחת שמיטת הכספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים:

ג ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים וכו'. בפ' השולח (ל"ו.) אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה ותקינו רבנן דשמיט זכר לשביעית:

ד אין השביעית משמטת כספים וכו'. בספרי פרשת ראה מקץ שבע שנים יכול מתחילת השנה הרי אתה דן נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ מה קץ האמור להלן בסופה ולא בתחלתה אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחלתה: **לפיכך** הלוה את חבירו בשביעית עצמה וכו'. כיון שאינה משמטת אלא בסופה גובה כל השנה:

ה שחט את הפרה וחלקה וכו'. משנה פרק בתרא דשביעית השוחט את הפרה ותלקה בר"ה אם היה החדש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט וגרסי' בירושלמי רב מתנא בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו שביעית משמטתו והתנן השוחט את הפרה ותלקה בר"ה וא"ר אלעזר דרבי יהודה היא וראוי לתובעו בר"ה וכיון דמוקי רבי אלעזר מתני' כרבי יהודה דאמר גבי הקפת חנות הראשון משמט ולא קי"ל כרבי יהודה אלא כת"ק דאמר כל הקפת חנות אינה משמטת א"כ הך מתני' דהשוחט את הפרה לאו הלכתא היא דאתיא כרבי יהודה אבל לרבנן הקפת חנות היא ואינה משמטת כלל וזו היא כוונת הראב"ד בהשגתו דכתב אישתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי וכו' וקשיא טובא דהא רבי יהודה גופיה מודה דוקא הקפה אחר הקפה נעשית ראשונה מלוה והכי פריך עלה התם ומפני שהוא מקיף לו פעם שניה נעשית ראשונה מלוה א"ר אלעזר דרבי יהודה היא וראוי לתובעו בר"ה רבי בא בשם רבי זעירא בממון שהוא ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא ראוי ליתן לו מעות וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית ראשונה מלוה הרי לך בהדיא דאפי' לרבי יהודה הקפה אחרונה אינה נעשי' מלוה ואין שביעי' משמטתה הילכך גבי השוחט את הפרה אפילו אי מוקמת לה כרבי יהודה אי הקפה אחרונה היא אמאי משמט ולרבנן בכל גוונא אינו משמט וצריך לומר דהשוחט את הפרה לאו הקפת חנות היא דחנוני דרכו להקיף אבל זה ששחט את הפרה כדי לתלקה לא היה דרכו להקיף והוי כעין מלוה ולפיכך משמט תדע דהא מקשינן עליה דרב עמרם דאמר המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו בשביעית מדתנן השוחט את הפרה וכו' ואי איתא דהשוחט את הפרה היינו הקפה מאי מותיב מינה אלא ודאי דהשוחט את הפרה לאו היינו הקפה אלא מלוה ואתיא אפי' לרבנן דאמרי אין הקפת חנות משמט לא שנא ראשונה ולא שנא שניה ולרבי אלעזר דמוקי מתני' דהשוחט את הפרה כר"א נ"ל בהקפה ראשונה היא ולא אחרונה א"נ דר' יהודה כל הקפה משוי ליה כמלוה והכי משמע בתוספתא וס"ל דהשוחט את הפרה היינו הקפה וכי מתרץ רבי בא בשם ר' זעירי מכיון שהוא ראוי לתובעו וכו' לפי שיטת רבי אלעזר דמוקי מתני' כרבי יהודה משני אבל אנן לא קי"ל הכי אלא לרבנן אתיא כפשטה דכל הקפה לא משמטת בשביעית וכו' והשוחט את הפרה לאו הקפה אלא מלוה ועלו דברי רבינו כהוגן:

ו שביעית משמטת את המלוה וכו'. שם במשנה ואמרינן בפרק השולח קריביה דרבי אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים אתי לקמיה דרבי אסי א"ל משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט שבקיה ואתה לקמיה דרבי יוחנן א"ל משמט אתא ר' אסי לקמיה דרבי יוחנן א"ל משמט או אינו משמט א"ל משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כוותיה דמר א"ל דילמא ההיא ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי: ואם סיים שדה בהלואתו וכו'. שם תניא ואם סיים שדה בהלואתו אינו משמט: והשביעית משמטת את השבועה וכו'. משנה פרק כל הנשבעין ובתוספתא וכשם שהשביעית משמטת את המלוה כך משמטת את השבועה שנאמר וזה דבר השמטה דבר שהשביעית משמטתו משמטת את שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אין משמטת את שבועתו ובפ' כל הנשבעים יליף לה מדכתיב וזה דבר השמיטה אפי' דיבור משמט ורבינו כתב לא יגוש ללמדנו שאם נגש אותו עובר בלאו דלא יגוש:

ז בד"א בשבועת הדיינין וכו'. כתב הראב"ד כמדומה לי דבר זה הוציאו מן הירושלמי וכו' וכמדומה לי שההדיוט שהוציאו מן התוספתא שהזכרתי בסמוך ודבר שאין השביעית

כסף משנה

ד אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה. בספרי ובערכין פ' המקדיש (דף כ"ח:):

ה שחט את הפרה וכו'. משנה בפרק בתרא דשביעית (משנה ג):

וכתב הראב"ד אישתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי וכו'. וכתב בעל מגדל עוז שטעם רבינו מדמותיב מינה לרב יוסף בפרק שואל ודחיק לשנויי ולא דחי הא מני רבי יהודה היא עכ"ל. ולי נראה שטעם רבינו משום דק"ל היאך אפשר לומר דפליגי רבנן בההיא דהשוחט את הפרה דלא מקריא הקפת חנות אלא כשלקח ממנו כמה פעמים בהקפה אז אינו תובע עד שיזקפם עליו במלוה אבל אם לא לקח ממנו בהקפה אלא פעם אחת הרי הוא כשאר חוב ומשמט וכך נראה קצת מדברי רבינו בפירוש המשנה וא"כ הא דהשוחט את הפרה כרבנן נמי אתיא דמאחר שלא לקח ממנו אלא פעם אחת משמט וא"כ כי אמר רבי אלעזר דרבי יהודה היא היינו משום דמתני' סתמא קתני אפי' חזר והקיף בו ביום ומש"ה אסור דאי חזר והקיף ממנו בו ביום דמשמט היינו לרבי יהודה אבל כשלא הקיף ממנו אלא פעם זו ע"ד לשלם לו קודם שיקח ממנו פעם אחרת לרבנן נמי אם היה החדש מעובר משמט וא"כ שפיר עבד רבינו דפסקה למשנה זו להלכה דפשטה בשלא הקיף ממנו אלא פעם זו ע"ד לשלם לו קודם שיקח ממנו בהקפה פעם אחרת דלד"ה אם היה החדש מעובר משמט ועי"ל שכיון שאינו יכול לפרוע בשעת המכר מפני שהוא י"ט הרי הוא כאילו לא מכר לו בהקפה שאילו לא היה י"ט היה פורעו מיד וא"כ הוי כאילו זקפה עליו במלוה עד שיגיע עת שיוכל לתובעו וכך נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה וכן נראה מהירושלמי וא"כ כר"ע אתיא:

ו שביעית משמטת את המלוה וכו'. בפ"י דשביעית (משנה א') תנן שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר ואיתמר עלה בפרק השולח (דף ל"ז.) רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים וכל שכן מלוה על פה ור"י ור"ל דאמרי תרווייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר מלוה ע"פ אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט כלומר דכיון שיעבד לו קרקעותיו כגבוי דמי וכמי שהקרקעות בחזקת המלוה הם וגבויות ממש ואין כאן חוב תניא כוותיה דר"י ור"ל ש"ח משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך סיים לו שדה אחת בהלואתו כלומר הראה בסימניה ומצריה וייחדה לו לגבותו כגבוי דמי ולא עוד אלא אפי' כתב כל נכסיו אחראין וערבאין אינו משמט כלומר אע"ג דלא דמי לגבוי כסיים ובתר הכי אמרינן דר"י פסק בשטר שיש בו אחריות נכסים דמשמט והקשו לו והא מר הוא דאמר אינו משמט והשיב וכי מפני שאנו מדמים כלומר נראה בעינינו וכמדומים אנחנו ולא שמענו מרבותינו נעשה מעשה כלומר להוציא ממנו בידים והיא ברייתא דילמא ב"ש היא דאמרי שטר העומד ליגבות כגבוי דמי הרי שאפי' ר"י פסק דמשמט. וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דסיים לו שדה בהלואתו נמי משמט דהא סבר האי תנא בכל שטר שיש בו אחריות נכסים שאינו משמט ואידחי ליה ואמרינן באי זהו נשך (דף ס"ז:) האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת וכ"ש סיים ואפשר דמוקי לה באפותיקי מפורש ולאו מילתא היא דאפילו הכי משמט [כלומר] כיון שיכול לסלקו כל שעה שירצה אבל הרמב"ם פסקה בפ"ט מה"ש ומשמע לי דס"ל דלא מדחינן אלא מאי דמידחי בגמרא בהדיא אבל סיים לו שדה כיון דלא מידחי לא מדחינן ליה עכ"ל והאריך לדחות ההיא דמשכנתא וכתב בעל התרומות בשער מ"ה הרמב"ם פסק כברייתא דקתני סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט ומסתברא דמיירי באתרא דלא מסלקי עכ"ל: והשביעית משמטת את השבועה. משנה בסוף פרק כל הנשבעין (דף מ"ה.) ומייתי לה מדכתיב וזה דבר השמיטה ורבינו מייתי לה מלא יגוש ותניא בתוספתא דבר שהשביעית משמטתו משמטת שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו:

ז במה דברים אמורים בשבועת הדיינים וכו'. כן מתבאר מהתוספתא שכתבתי בסמוך וכן פירש"י על המשנה שכתבתי בסמוך ושביעית משמטת את השבועה לאו אהך שבועה דשותפות קאי דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה ובזה אין מקום למה שכתב הראב"ד כמדומה לי דבר זה הוציא מן הירושלמי וכו' ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב אבל שבועת השומרים והשותפים וכיוצא בהם משבועות שאם יודה בהם ישלם הרי זה ישבע אחרי השמטה שהרי שבועת הדיינים אם יודה ישלם וא"כ היאך כתב דשביעית משמטתה וצ"ל דה"ק אבל שבועת השומרים והשותפים שאם יודה ואח"כ יעבור עליו שביעית ישלם ולא

משנה למלך

זו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים ק"ו ליובל שישמט כספים ומה אם השביעית שאינה מוציאה עבדים משמטת כספים יובל שהוא מוציא עבדים אינו דין שישמיט כספים ת"ל וזה דבר השמטה שביעית משמטת כספים והיובל משמט כספים ואין היובל מוציא עבדים ואין שביעית מוציא עבדים ע"כ. ובזאת הברייתא שייכא הקושיא שהקשינו לעיל דלמאי איצטריך קרא דוזה דבר השמטה למעט יובל מהשמטת כספים הא מדאיצטריך קרא למעט השביעית מהוצאת עבדים למדנו דאין היובל משמט כספים דאי לאו הכי לא איצטריך קרא דהא ליכא ק"ו והתירוץ הוא כמו שתירצנו לעיל בברייתא הקודמת דון מינה

כד מצות עשה להשמיט וכו'. ומ"ש וכן אם אסף כל פירותיו לתוך וכו'. במכילתא והשביעית תשמטנה שלא יאמר אדם מפני מה אמרה תורה וכו' לא שיאכלו העניים הריני מכניסם לתוך ביתי ומחלקם לעניים מ"ל והשביעית תשמטנה וכו' מגיד שפורק הא פרנסה אלא שגדלו חכמים מפני מיקון העולם כלומר שגדלו שלא יפרוץ פרנסה בשדהו אבל לגדור ולפי שהוא עובר ומבטל מצות עשה אף אם דעתו להפקירם אמ"כ: ומ"ש ויש לו להביא וכו'. משנה פ"ה דשביעית (משנה ז):

כה אין שביעית נוהגת **אלא בא"י** בלבד וכו'. ירושלמי פ"ו דשביעית (הלכה ח') ומשנה בספ"ק דקידושין (דף נ"ו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ:

ונוהגת בין בפני הבית וכו'. בפרק השולח (גיטין דף נ"ו.) לגבי פרוזבול רבי דמנא חה דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ופירש רש"י אע"ג דהלל בנית שני הוה ס"ל לאביי דבנית שני הוא"ל ולא היה היובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ולשמרי בערכין ממו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר [ומצאתי בתלמידי רבינו יאתק הלוי שכתב בשם גיטין] *בירושלמי מגיין שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר יובל ואחת שמטת שביעית אבל בא"כ דאיתי דשביעית נוהגת בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת עכ"ל. ומדברי רבינו פה נראה שהוא סובר דאף אלא בפני הבית נוהגת מן התורה ופסק ההיא דא"כ משום דמשמע ההיא כחכמים דפליגי עליה דרבי הלכה כרבים אבל קשה שהרי כתב בפרק ע' ההיא דקתני רבי בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ועוד ההיא דפרוזבול ליתא אלא דרבי וכיון ברבינו פסקה להיא דפרוזבול משמע דסבר לה כרבי והיאך נאמר שכאן פסק בחכמים לפיכך נ"ל דלעולם כרבי ס"ל ול"ק שהוא ז"ל מפסק הא דאמר רבי בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות לא אשמטת קרקעות בשביעית קאמר ההיא לעולם נהגה אף אלא בפני הבית אלא ליובל קרי שמטת קרקעות שהרי השדות חוזרות לבעלים וכמבואר בדבריו רפ"ט וכן פירש ר"ת אבל קשה שכתב רבינו בפירוש בזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג

הדברים כל שיכול לשנות משנה: **כד** מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה. וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה. וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו. אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכ"מ שנאמר ואכלו אביוני עמך. ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר. חמש כדי שמן חמשה עשר כדי יין. ואם הביא יתר מזה מותר: **כה** אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד שנאמר כי תבואו אל הארץ וגו'. ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית: **כו** כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב אסור בעבודה וכל הספיחין שצומחין בו אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה. אע"פ שהוא אסור בעבודה בשביעית. *הספיחין שצומחין בו מותרים באכילה. ומהנהר ומאמנה והלאה מותר בעבודה בשביעית: **כז** סוריא אע"פ שאין שביעית נוהגת בה מן התורה גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית בארץ ישראל. כדי שלא יניחו ארץ ישראל וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים ושנער אע"פ שהם חייבות במעשרות מדבריהם אין שביעית נוהגת בהן:

עבר

*[בפירושו כתב רבינו נאכל ולא נאכל לענין גדולין וכאן לענין ספיחים ועיין בכ"מ]:

במופקר. ואפשר לתרץ דילפינן לה מדכתיב את ספיח קצירך עבדי זוירין משמע שמור ולא מופקר ושביק ליה לקרא לאיהו בחיק ומיקי מגפשיה ורבינו לא הוצרך להזכיר דין זה לפי שהתבואה וכל הספיחים נזרו עליהם ואפי' ע"י שינוי אסור וכתב הדין גבי פירות האילן דסתם אילנות שמוריים הם בצמיח או בגנות אבל בזמן שהיו הספיחים מותרים אפי' שלא ע"י שינוי היו מותרים:

כד מצות עשה להשמיט וכו'. זה מבואר בכתוב ובת"כ:

כה אין שביעית נוהגת **אלא בא"י**. ג"ז מבואר בכתוב ובת"כ כי תבואו יכול משבאו לעבר הירדן ת"ל הארץ ארץ המיוחדת וכו' ולא נהגה שמיטה עד שהיה כל אחד מכיר חלקו שנאמר שדך כרמך ואחד י"ד שנה התחילו למות דבשנת כ"א לגיתתם לארץ עשו שמטה נמצאת למד שאינה תלויה בגבולי הבית:

כו כל שהחזיקו בו וכו'. ריש פ"ו משנה כלשון רבינו וכבר כתבתי שהוסקתא המדוייקת מאמנה ולמון ולמנה וכזיב עצמן כלאחוץ:

כז סוריא אע"פ שאין שביעית נוהגת בה וכו'. שם משנה עושין בחלוש בסוריא אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין ומעמרין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין ומחרשין ומשתקעין שם והדר אמר ובחלוש לאה הוא מוחר מן גו דו ממי רוחא קריב לא נפיק כלומר כיון שיחלא לו בקיבוב ריוח מעבו בשביעית לא נפיק מא"י להשתקע בח"ל:

עבר

אחת מכל אלו חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום אדבריהם הרי שכתב בשביעית בזמן שאין היובל נוהג אינה אלא מדבריהם ואפילו שביעית דקרקעות וי"ל דמדבריהם דקאמר לא קאי אלא להשמטת כספים דקמיך ליה דאילו שמטת קרקעות מדאורייתא נמי נהגה בכל זמן ואי הוה אמרינן שמה שכתב רבינו כאן דנוהגת אף אלא בפני הבית מדרבנן הוה ניחא אבל פשטא דמילתא דמדאורייתא קאמר:

כו כל שהחזיקו בו עולי בבל וכו'. משנה בפ"ו דשביעית (מ"ח) ג' אלונות לשביעית כל שהחזיקו בו עולי בבל אסור אבל לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו בו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד ומן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד ומפרש רבינו נאכל ולא נאכל לענין הספיחים. ובמשנה לא פירש כן:

כז סוריא אע"פ שאין שביעית נוהגת בה וכו'. משנה ב' שם עושים בחלוש בסוריא אבל לא במחובר דשין חוזרין ודוכין ומעמרין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין ומחרשין ומשתקעין שם והדר אמר רבי אבהו שלא יהו מוקעין ומשתקעין שם כחלוש למה הוא מוחר מן גו דו ממי רוחא [קריב] לא נפיק: **אבל** עמון ומואב ומצרים ושנער וכו'. פ"ד דדיים (משנה ג) מתוך המלוקת ר"מ ור"א ב"ש מתבאר שמותר לזרוע בהם בשביעית:

*[גרסתינו בירושלמי כך היא וזה דבר השמיטה שמוט ר' אומר שני שמיטין שמיטה ויובל בשנה שהיובל נוהג השמיטה נוהגת מדברי תורה]

עבר

משנה למלך

כד מצות עשה להשמיט כו'. עיין בהראב"ד פ"ה דעדיות משנה ח' דגרים ובה"ח אין אוכלין אלא בעומה וכתב דטעמייהו דב"ה משום דגזרי שביעית אטו שאר שנוי כדי שלא יהא אדם רגיל לינהם בשדה חבירו שלא מדעתו אבל מן התורה ולפי מוחר בכתבי השביעית השמטנה ונטשתה כו' וכבר הביא הר"ן דברי הראב"ד הללו בפ"ד דע"ז אמתניתין דשם דיש לה גנה או מרחץ יע"ש. (*מ"ה עיין במ"ש הרב המחבר):

כה ונוהגת בין בפני הבית בין **שלא בפני הבית**. מ"ש מכן דרבינו מפרש הא דמ"ר בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות לא אשמטת קרקעות דשביעית כו'. אני תמיה על מכן דהא אף לר"ת דפ"ל שמטת קרקע הוא יובל מ"מ מודה דשמטת כספים כולל כל דין השביעית דהיינו חרישה וחריצה וכספים דלגמרי הוקם שביעית ליובל לומר דזמנן שאין היובל נוהג אין שביעית נוהגת מכל וכל ומאי דקאמר שמטת כספים לפי שאין דין זה נוהג ביובל וכ"כ בפ"ק דקידושין (דף ל"ח:). ואפשר היה לומר דס"ל למכן דכי הוקם שביעית ליובל היינו במאי דאמר ליובל משום דביובל מחרות השדות מלוקח לאוכר ושמטת כספים כמו כן מופקעין ממלוה לוה וקרא דהשמטה שמוט בשמטת כספים מיירי וה"ק בשתי שמטות הדומות זו לזו מיירי קרא בזמן שהיובל נוהג שהחרות השדות מלוקח לאוכר שמטת כספים ר"כ שמופקעים ממלוה לוה נוהגת אבל חרישה וחריצה בשביעית מעולם לא הוקפה ליובל ונוהגת אף בזמן שאין היובל נוהג. ומה שהביא רש"י מהירושלמי שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג וההיא דבי היא וכדומה בירושלמי פרק בתרא דתרומות ופרק השולח, היה אפשר לתוק ולומר דהתם נמי בשמטת כספים מיירי. אך המעקדק היטב בדברי הירושלמי ראה לדברי חרישה וחריצה בשביעית נמי הוקפה ליובל. ומלבד כל זה יש לתמוה דבפ"ק דמועד קטן (דף ב':) אמרי' וחרישה בשביעית מי שרי אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא כו'. הרי קוגייא הגמרא מוכחת בהדיא דלאביי דרבי חרישה דשביעית בזמן הזה אינה כי אם מדרבנן וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דרבינו מזכה שטרא לבי חבי דגבי פרוזבול פסק כרבי ונגבי חרישה וחריצה דשביעית פסק כרבנן דפליגי עליה דרבי דלית להו היקפא:

כו כל שהחזיקו בו עולי בבל כו'. מן בריש פ"ו ממסכת שביעית ג' אלונות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל כו' לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו עולי מצרים כו' נאכל ולא נעבד בשביעית כו' ונאכל לאחר הביעור וקבבר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד ומ"מ לענין עבודה החמירו דלא נעבד ע"כ. ורבינו בפי' המשנה פירש וענין לא נאכל ולא נעבד שאסור לנו עבודת האדמה ואם תעבד ע"י אחר אסור לאחוב מסוגיא מבוארת שאינו אחר נאכל אבל לא נעבד ר"ל שאינו מוחר עבודתה ואם נעבדה יהיה כל הנאמת בה נאכל בקדושת שביעית ע"כ ס"ל לרבינו שאין חילוק בין כבוש מצרים לכבוש בבל אלא היכא דנעבדה בשביעית דכבוש בבל אסור בחילה כיון שנעשה באיסור וכבוש מצרים מוחר בחילה אבל לעולם נמי לאוכלו בקדושת שביעית ומלבד דלרבינו כל מה שמוליא האדם בכבוש מצרים אינו נאכל לאחר הביעור בין מה שמוליא בחיטה כגון פירות האילן או אם נעבדה בשביעית דלרבינו פירות כבוש מצרים בו כל דין שביעית. ובסברת הר"ם אני מסתפק במ"ש דכבוש מצרים נאכל לאחר הביעור אם קודם הביעור יש בו קדושת שביעית בחילה או לא ומן הסברא נראה דאין בו קדושת שביעית כלל דבר שיש בו קדושת שביעית צריך ביעור ודומה הוא בעיני לחלב בין מיומא דביעור לאיומא דקדושת שביעית אך מפשטו דברי נראה דלוקא לאחר הביעור הקלו בכבוש מצרים אך לשאר דברים לא הקלו ומ"ם בהם קדושת שביעית אך לענין פירות שביעית אינו אוכל אחר הביעור ובפירקין פירוש דגאבל ואינו נאכל הוא לענין ספיחים כלומר דספיחים שאין איסורים כי אם מדרבנן וכמ"ש בראש הפרק לא גזרו בכבוש מצרים אבל כל שאר דיני שביעית נוהגים בכבוש מצרים וי"ע בחר שפירוש הר"ם הוא עיקר. אן אמת שפי' הר"ם לא יכולתי להולמו מההיא דתמן בפ"ג גלרות לביעור יהודה ובבר הירדן ובו' ובבר הירדן לא היה מכיבוש בבל וכמו שכתב הראב"ד בפירקין אלמא ביעור נוהג אף במה שלא כבשו עולי בבל ול"ע. ואל תביבני ממ"ש דבר הירדן אלו הם מתמיהים שאם כבשו עולי בבל קצת גלרות מעבר הירדן למה כתב רבינו הירדן כו' שדברים אלו הם מתמיהים שאם כבשו עולי בבל קצת גלרות מעבר הירדן למה כתב רבינו שבבר הירדן שביעית נוהגת מדבריהם היה לו לומר דבגלרות שכבשו עולי בבל יהיה שביעית נוהגת מן התורה אלא ודאי דס"ל דבבר הירדן לא היה מכיבוש בבל ומ"מ נראה דהר"ם וה"ע ס"ל דבבר הירדן היה מכיבוש בבל ודומה וכעא הדבר לריך אגלי תלמוד. ומדברי הר"ם בפ"ד ממסכת ידים נראה מתחילה דבריו דספיקי מספקא ליה אם בבר הירדן היה מכיבוש בבל מי לא יש"ם ומדברי המוס' בפ"ק דיבמות (דף ט"ז.) ד"ה עמון ונראה דס"ל דבבר הירדן המוחבר בפ"מ ממסכת שביעית היה מכבוש בבל אלא שבתחי דהוא דוקא בחרב סיחון ועוג אלא היתה בל עמון ומואב ואף למה שבתבנו עוד בשם ר"ת דס"ל דבבר הירדן דפ"ט היה מכיבוש בבל ובפירוש נאכל ואינו נאכל נראה דס"ל כפי' הר"ם דהיינו נאכל לאחר הביעור שהרי הכריחו מתמתיתן דפ"ע דבבר הירדן קדשו עולי בבל אלמא ס"ל דכל מקום שיש ביעור הוא מכבוש בבל והיינו דדברי הר"ם דאילו לרבינו אין לחכרית משם דבבר הירדן יהיה מכבוש בבל וכמבואר:

כז אבל עמון ומואב ומצרים וכו'. תניא בפ"ק דחגיגה (דף ג':) נתנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מ"ע בשביעית כו' ופירש"י נתנו וגמרו והתקינו שהיו ישראל הדרין בבבר הירדן בתה שבבשו מסיחון ועוג אבל אבל עמון ומואב מעשרין עבשיו מ"ע בשביעית שהן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן אלא קדשום עולי גולה בקדושת האדר ע"כ. ואני תמיה על זה דהא תנן בריש פ"ו דתמ' שביעית וכל שהחזיקו בו עולי מצרים נאכל אבל לא נעבד אלמא לעבודה אף במה שלא היה מכיבוש בבל כיון שהיה מכיבוש מצרים אסור בעבודה ובפ"ק דיבמות (דף ט"ז.) פי' רש"י גם כן דאף מה שהיה מכיבוש מצרים כיון שלא היה מכיבוש בבל זורעין בשביעית ואי לא דברי רש"י מסוגיית הגמרא דאין קדושת שביעית ומלבד דהאמר עמון ומואב לא מיירי בעמון ומואב שנתקדש ע"י כיבוש משה אלא בשאר עמון ומואב שלא

רמב"ם הל' שמיטה פ"ד כה, כסף משנה, משנה למלך

משמעות הרמב"ם שבארץ ישראל נוהגת קדושת שביעית מדאורייתא גם בזה"ז, והוא כדעת חכמים שפליגי על רבי. ובמשנה למלך הקשה מסוגיא דמו"ק שהבאנו שאליבא דרבי אין שמיטה בזמן הזה, וא"כ למה פסק כאן כרבנן ולגבי פרוזבול פסק כרבי? וכעי"ז הקשה בכסף משנה, ע"ש מה שטרח ליישב.

The Rambam clearly implies that Shemitah is a biblical obligation even today in Eretz Yisrael. This would align with the opinion of the Chachamim and not with Rebbi. The Mishne L'Melech and the Kesef Mishne both struggle to reconcile this with the Rambam cited earlier who ruled like the opinion of Rebbi regarding the canceling of debts.

[לו:]

נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה (ערכין לב:) ולא היה כן בבית שני ואע"ג דתנן בערכין (לא:) בראשונה היה נטמן כל י"ב חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה והלה שובר את הדלת ונכנס דאלמא בית בבתי ערי חומה היה נוהג אלא לאחר חורבן דהא הוו ידעי דחריב כדאי' במסכת נזיר (לב:) ודבעי בגמרא בסמוך (ע"ב) הלל לדריה תקן או לדרי עלמא תקן לאו לדריה ממש קאמר אלא לדור הסמוך לו אחר החורבן וזה דוחק גדול שאע"פ שהיה יודע שיחרב הבית לא היה ראוי שיעשה תקנה אחר חורבן בעוד שהבית קיים:

[יט.]

[לו:] ותקינו רבנן א דתשמיט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו מלהלוות זה את זה עמד והתקין ב פרוזבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא ומתקני רבנן דמשמטא אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דא"ר יצחק(א) א מניין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמר (עזרא י, ח) וכל אשר לא יבא לשלשת ימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו וגו' רבי אלעזר אמר מהכא (יהושע יט, נא) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל וכי מה ענין אבות אצל ראשים אלא לומר לך מה אבות מנחילין לבנים כל מה שרוצין אף ראשים מנחילין לעם כל מה שרוצין(א):

בזמנו (ב) אע"ג דקי"ל בערכין (כט.) דאין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אפשר שאע"פ שלא היה היובל נוהג מה"ת נוהגים היו דיני יובל מדבריהם ובספר יוסף בן גוריון ג"כ כתוב שהיובל נתקדש בימי אחד ממלכי החשמונאים.
ודאמרי' במס' כריתות (יא.) ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם (עזרא י, יט) וא"ר חסדא מלמד שכולן בעלו שפחה חרופה ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי (מג.) וקי"ל דאין עבד עברי נוהג (ערכין כט.) אלא בזמן שהיובל נוהג אפשר שהעבדים שנרצעו בפני בית ראשון קודם שגלו עשרת השבטים גלו עמהן לבבל ושם ארסו שפחות ומהם בעלו אבל בבית שני לא היה יובל נוהג וכדאמר ר"נ בר יצחק התם בסוף ערכין (לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע שיובל עצמו לא נהוג וזה שלא כדברי ר"ת (בתוד"ה בזמן) שכתב דיובל נהג בבית שני מכח הקושיות שתרצנו והלל לאו לדריה תקין

[לו:] ותקינו רבנן דתשמט. בזמן הזה: זכר לשביעית. שלא תשתכח תורת שביעית והא דלא תקין נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע ב' שנים רצופות: ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטת. שביעית בזמן הזה: ואמור רבנן דתשמט. ומפקיעין ממונו של זה: שב ואל תעשה הוא. אל תגבה חובך אין זו עקירה אלא תוספת הואיל ולא עקר לה בידים: רבא אמר. לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא והתקין הלל דלא תשמט ובין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן תשמט(ג) לא תקשה דלדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מה"ת במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון הפקר: יחרם כל רכושו. באנשי כנה"ג כתיב: מה ענין ראשים אצל אבות. הו"ל למכתב ולאשי המטות: כל מה שירצו. מחלק נכסיו על פיו (ב"ב קכו:):

רש"י

ותקינו רבנן דתשמט. בזמן הזה: זכר לשביעית. שלא תשתכח תורת שביעית: שב ואל תעשה. שב ואל תגבה חובך אין זו עקירה אלא תוספת הואיל ולא עבד ליה בידים: רבא אמר. אפילו למ"ד שביעית בזמן הזה דאורייתא תיקן הלל [דלא] תשמט: דהפקר בית דין. בממון היה הפקר: וכל אשר לא יבא וגו'. בעזרא כתיב (י, ח): מה ענין ראשים אצל אבות. הו"ל למיכתב ראשי המטות: כל מה שרוצין. מחלק נכסיו על פיו:

הגהות וציונים
מהב"ח ושאר מפרשים

(א) עי' [רי"ף] יבמות פ"י [סי' קטז] (חו"י): (ב) צ"ל בזמנו של הלל (שטמ"ק כת"י): (ג) דתשמט כצ"ל (ב"ח): (ד) בפרישה שם מגיה פ"ז, ועיי' בטור השלם:

עין משפט

א *מיי' פכ"ד מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג לאוין רח טוש"ע חו"מ סימן ב סעיף א:

שלטי הגבורים
לשון ריא"ז

א [פ"ד ה"ג אות א] השמיטה משמטת בין במלוה על פה בין במלוה בשטר ואפי' שטר שיש בו שעבוד נכסים מלוה שיש עליה משכון אינה משמטת ואפי' משכון כל שהוא וכן הכתובה אין השביעית משמטתה לפי שהוא תנאי ב"ד ודומה למעשה ב"ד וכל מעשה ב"ד אינו משמט ודין התוספת כדין הכתובה זקפה עליו במלוה או שפרע קצתה נעשית עליו כשאר חוב והשביעית משמטתו כמו שמבואר למעלה בפ"ב (יח.). [טוח"מ סי' סז וב' הרא"ש בתשובה (כלל עז סי' ד)] ששאלת שנוהגים בארץ הזאת לגבות שטרות שעברה עליהן שביעית הוי יודע שתמהתי על זה מיום בואי לארץ הזאת ונוחתי ככרוכיא ולית מעשנת בי ואמרו כי כבר נהגו כן בארץ הזאת וא"ל לשנות המנהג ואמרתי מנהג כזה שהוא לעבור על ד"ת ולהוציא ממון שלא כדין אין לילך אחריו ואמרו לי כי הרבה יפוי לשון רגילין לכתוב בשטרות שכן מורין על זה שלא תהא שביעית משמטתו ודקדקתי ולא מצאתי שום תנאי ויפוי לשון שיורה על דרך זה ומה שכתבת שכתוב בשטרות שיוכל המלוה לגבות בכל צד שיוכל בין בדרכים הדתיים בין בדרכים שאינם דתיים אם הוא מתנה לגבות בדרכים שאינם דתיים הרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה ואני מיום בואי לכאן איני דן שלא תשמט השביעית וגם איני סותר מנהגם [אלא] אני מניחם לדון כמנהגם ובחשבון שנה שביעית איכא פלוגתא לר"י (ע"ז ט: ד"ה האי) היתה בשנת פ"ח ולרש"י (שם ד"ה נטפי) בשנת פ"ט(ד) והוא עיקר:

ב [טור שם] (שו"ת הרא"ש כלל עז סי' ה) וששאלת אם התובע הלך והראה שטר שיש לו על חבירו והיה מתרעם ממנו קודם שביעית שלא היה יכול להשיג ממנו דין ונתנו לו ב"ד הזמנה שיזמין אותו לדין והלך והזמינו ולא הגיע לדין עד שבאת שביעית אם יהיה זה כמוסר שטרותיו לב"ד אין לנו אלא מה שאמרו חכמים (שביעית פ"י מ"ב) המוסר שטרותיו לב"ד דוקא

השגות הראב"ד על הרי"ף

א) **ראיתי שכתב הרב ז"ל ענין פרוזבול** והסוגיא כולה ולא ידעתי אם הוא סובר שנוהג השמטת כספים בזמן הזה או שמא למי שנוהג מדת חסידות ומשמט (כרבה) [כרב] או כרבנן דבי רב אשי ור' חייא בר אבא ונ"ל דהני כולהו מדת חסידות קא עבדי דהא קי"ל כרבי דדריש דבר השמטה שמוט והשתא ודאי אין יובל נוהג לא בארץ ולא בחו"ל לא מן התורה ולא מדרבנן שהרי אין יושביה עליה ואין שם ב"ד תוקעים ואין עבדים משתלחים והנך [כולהו] מעכבי כדאיתא בר"ה (ט:) ואמרי' בקדושין (לח:) אלא הכתיב בארץ ההיא בזמן שהדרור נוהג בארץ [יובל] נוהג בחו"ל בזמן שאין הדרור נוהג בארץ אין וכו'. והאי למאי איצטריך [היכי] ס"ד שלא יהא נוהג בארץ ויהא נוהג בחו"ל אלא ודאי ה"ק אפי' בזמן שיושביה עליה אם אינו נוהג בארץ כגון שלא תקעו ולא שלחו אינו נוהג בחו"ל אפי' (יהיו) [יהא] שם ב"ד וכ"ש השתא. ונראה לי דהלכתא כרב דאמר נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד דהא קא עבד מעשה ואי לאו דקים ליה לא הוה עביד עובדא ומסתברא דמדת חסידות הוה להו השמטת כספים ומש"ה מיקל בה ולא היא דהא בשני דרב ב"ד גדול היה בא"י דהא הוה רבי ור' חייא אלא טעמא מאי משום דלא שביק [איניש] היתרא ואכיל איסורא כדמפרש בגמ' וכן עיקר:

ספר הזכות

כתוב בהלכות מתני' התקין (ר"ג) [הלל] פרוזבול מפני תיקון העולם וענין הסוגיא שעליה: **השיב הרב ז"ל** ראיתי שכתב הרב ז"ל מענין פרוזבול והסוגיא כולה ולא ידעתי אם הוא סבור שנוהגת השמטת כספים בזמן הזה או שמא למי שנוהג מדת חסידות וכו' עד אלא טעמא מאי משום דלא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא כדמפרש בגמ' וכן עיקר: **ועוד כתב** אמר רבה ותלי ליה. ראיתי מי שפי' שתופס המלוה בבגדו עד שיאמר לו אעפ"כ וכו' עד ולא עוד אלא דאחזיק ליה נמי כמאן דלא הוה ביה דעתא מעיקרא: **עד כאן דברי הרב.**

ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר ארקפתא נקט אך ביד ריסא אי תליא לך ביד [נ"ל אלקפטא נקטן ריסא אתי לה ליד. והוא מלשון הגמ' זבחים לו:] שאני רואה דעת רבינו והגאונים ז"ל בשביעית שהיא נוהגת עכשיו ויש לי ללמוד בו זכות. דבר ברור ומפורש הוא שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואפי' היו עליה אלא שהיו מעורבבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה אין היובל נוהג וכי סליק עזרא לאו כל ישראל סליק אלא שבט יהודה ובנימין וכהנים ולוים שגלו לבבל כמו שמפורש בכמה מקומות ובכמה מקראות בספר עזרא וכן בדברי הימים ולא נתחלקה הארץ לשבטים אלא מעורבבים ישבו בקצת כרכים שכבשום עולי בבל ומזה נלמוד שלא נהג יובל בבית שני וה"נ אמרי' בערכין (לג:) מנו יובלות לקדש שמיטין אבל יובלות משגלו שבט ראובן וגד בטלו לגמרי ולמאן דמתרץ התם עשרת השבטים ירמיהו החזירן מנו יובלות עד שגלו ומשבטלה הארץ בחורבן הבית ודאי בטלו עד הבנין העתיד במהרה בימינו בע"ה שהרי עשרת השבטים לא חזרו בימי עזרא ומקראות מפורשין הן ואין לי להאריך.

ואם נאמר שנהגו ביובל מדבריהם זכר ליובל כמו שמצינו במקצת מלות שתלויות ביובל כגון בית בבתי ערי חומה כדתנן (שם לא:) התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ואע"פ ששנינו בערכין (כט.) אין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא שנהגו בהן זכר למלוה שלא תשכח מהם אבל אין הדעת מסכמת ולא השכל מקבל שינהגו בכך לאחר חורבן שהרי הארץ חרבה ושממה ביד ישמעאלים ואין ישראל עליה אלא כאכסניא ולמה יחזירו שדות ובתים וינהגו דרור לעבדים והם עבדים לעבדים.

אלא ודאי מעולם לא נהג יובל בימי חכמי המשנה לאחר חורבן וה"נ מוכח בערכין (שם) בההוא גברא דאחרימנא לנכסיה בפומבדיתא ואתא לקמיה דרב יהודה כו' והוינן בה מהא דתניא אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ואין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכו' הא משמע שאין יובל ולא דברים התלויין בו נוהגין אפי' מדבריהם לאחר חורבן ואעפ"כ שמיטת קרקע היתה נוהגת בהם לרבי מדבריהם כדאמרי' בריש מסקין (מו"ק ב:) לענין חרישה וזריעה בשביעית בזמן הזה מדרבנן ורבי היא וכן לדברי האומר קדושה שניה נמי לא קדשה לעתיד לבא מדבריהם היא אבל לדברי האומר (נדה מו:) שלישית אין להם, שביעית דבר תורה כתרומות ומעשרות והתם איתמר (מו"ק ג:) ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו שלפני שביעית והתירום בזמן שאין בהמ"ק קיים.

וממה שעמדו למנין של הפרקים הללו אתה למד שבודאי נוהגין היו בשביעית ואיתמר בסנהדרין (כו.) פוקו וזרעו בשביעתא משום ארנונא ועוד בעובדי דר"ל דהתם מפורש ובפ' המוכר את הספינה (ב"ב צ:) א"ל ר"י בר חנינא להונא שמעיה אזול לי פירי תלת שנין ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובפ' לולב וערבה (סוכה מד:) אמר איבו הוה קאימנא קמיה דר' יצחק בן אלעזר ואתא ההוא גברא לקמיה א"ל קריאתא אית לי כרמיא אית לי זיתיא אית לי ואתו בני קריאתא ומקשקשין בכרמיא ואכלין בזיתיא אריך או לא אריך וא"ל לא אריך וכולה עובדא התם. ובפסחים בפ' מקום שנהגו (נב.) א"ל רבה ב"ב חנה לבריה אל תאכל ספיחי כרוב לא בפני ולא שלא בפני והתם (נב:) איתמר רב ספרא אפיק גרבא דחמרא בשביעית. הא למדנו לשמיטת קרקע כלומר בחרישה וזריעה דשביעית שנוהגת לאחר חורבן מ"ת וכל

משום דלא קרינן ביה ולא יגוש שא"כ ליגוש שב"ד נוגשים אותו אבל בנדון זה נוגש הוא: לשון ריא"ז [ה"ג אות ג] ואע"פ שאין כח בחכמים לעקור דברי תורה יש בהם כח להפקיר ממונו של זה וליתן לזה לפי שהפקר ב"ד הפקר (לו:): [שם אות ד] וכך היו כותבין הפרוזבול אנו ב"ד חתומי מטה בא לפנינו פלוני ופלוני ואמר לנו מוסר אני לכם פלוני ופלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ודי לו בשני דיינים ואותם הדיינים חותמין בו או העדים שהן מעידים שמסר לפני הב"ד וכותבין דבריהם בלשון עדות: [שם אות ה] אפי' אם לא כתב הרי הוא כמו שכתב:

השגות הראב"ד (גיטין יט. מדפי הרי"ף)
הראב"ד סובר שאין שמיטת כספים בזה"ז אפילו מדרבנן, רק ממידת חסידות בלבד.

Raavad's opinion is that the canceling of debts nowadays is not even a Rabbinic obligation – it is merely a midas chassidus, a pious measure.

יהושע מנו שמיטין ויובלות ואקשינן עלה מדתניא לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו' ומתרץ עלה מנו יובלות לקדש שמיטין, ורש"י ז"ל כתב מדרבנן קאמר.

ולענין הלכה שמטת קרקע נוהגת בארץ ישראל לדברי חכמים דבר תורה דקי"ל קדושה ראשונה ושנייה יש להן שלישית אין להן ולמ"ד יש להן מדרבנן ולדברי רבי ודאי מדבריהם נוהגת היא כדאמרי' בריש משקין לענין שמטת קרקע בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתקון רבנן דתנהוג כמו שתקנו תרומות ומעשרות מדבריהם למ"ד שלישית יש להן, ואמרינן התם מכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעתא משום ארנונא, ועוד מעובדא דריש לקיש דאיתא התם במס' סנהדרין (כ"ר א') ובפסחים כפ' מקום שנהגו (נ"א א') א"ל רבה בר בר חנה לבריה לא תאכל ספיחי כרוב לא בפני ולא שלא בפני, וש"מ דשמטת קרקע נוהגת, וממילא שמעינן להשמטת כספים בין בארץ בין בחוצה לארץ דהא חובת הגוף היא, ואמרינן בירושלמי לרבנן דפליגי עליה דרבי ר' יוסה אומר וזה דבר השמטה שמוט בזמן שהשמטה נוהגת בארץ מדבר תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהם, ובגמ' דילן במס' קדושין (ל"ח ב') נמי איתמר השמטת כספים בין בארץ בין בחו"ל ואפילו לרבי דכתיב כי קרא שמיטה מ"מ, ואיתמר נמי התם אלא הא כתיב בארץ ההוא בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ אין הדרור נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ, והיינו דאמר שמואל אי איישר חילי אבטליניה ורב נחמן אמר אקיימיניה, ולא כדברי הרב אלברגלוני ז"ל שאמר דלאותם הדרים בארץ ישראל קאמר, שזו חובת הגוף היא ואין חלוק בין ארץ ישראל לחוצה לארץ, והיינו דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבולא אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא, ורב אשי ורבנן דבי רב אשי ורבה ואביי משמטי וכולהו בחוצה לארץ ובזמן הזה הוו, ומי שאומר מדת חסידות היתה להם אין שומעין לו שכל שלא תקנו חכמים אין העושה אותו נקרא חסיד אלא הדיוט כדאמרינן בירושלמי כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט, וכי אתו לקמיה דרב ואמר להו מידי פרוזבול היה לך למה להו פרוזבול ואם תאמר שלא ישמטו במדת חסידות א"כ פשיטא דמהימנא דאי בעו לא משמטי, והיכי אמרת לא שביק היתירא ואכיל איסורא הא לאו איסורא הוא כלל, ולמה להו למיתי קמיה כלל.

אבל י"א שהלכה כרבי דאמר אין שמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג לפי שסוגיא זו הולכת להקל בפרוזבול בכל דיניהן, ואי שביעית דאורייתא כרבנן, בשל תורה הלך להחמיר, וכיון דקי"ל שהשמטה תלויה ביובל לדבר תורה אף מדבריהם אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג מדבריהם וכי היכי דתקון רבנן זכר לשמטה תקון זכר ליובל ואי אפשר שתקנו לזה ולא תקנו לזה לפי ששניהם תלויים זו בזו והיובל טעון קדוש ב"ד ובימי רבותינו היה ב"ד קבוע בארץ ישראל ותוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרין לבעליהן זכר ליובל ולפיכך היתה השמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת קרקע בין בהשמטת כספים, אבל עכשיו שאין שם ב"ד שמקדשין אותו ואין תוקעין ואין משלחין עבדים אין היובל נוהג כלל שאלו הדברים מעכבין ביובל כדאיתא במס' ר"ה וכיון שבטל היובל בטול גמור ואינו נוהג אפי' מדבריהם אף השמטה אינה נוהגת כלל ואפי' מדבריהם לא בעבודת קרקע ולא בהשמטת כספים, וזו היא דעת הראב"ד ז"ל, ואין זה מחוור, ועוד שאמרו בירושלמי לדברי רבי פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם ולא אמרו בשעה שהיובל נוהג מדבריהם שמטה נוהגת מדבריהם, ועוד שמימי ר' הלל הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקדשן לדורות על פי מנין שאנו מונין בו שוב לא היה בארץ ישראל ב"ד ראוי לקדש, וכ"ש בימי רב אשי שכבר בטלו מומחין מארץ ישראל, אלא בזמן הזה היה ואעפ"כ מצינו לו ולרבנן דדריה דמשמטי ומטרחי נפשייהו למיכתב פרוזבול, ולפום דעתא צילתא נמי אינו במשמע שקדשו יובל מדבריהם לאחר חרבן שהרי הארץ חרבה ושממה בידי טמאים ואין ישראל עליה אלא כעבד שלן באכסניא ולמה יחזרו שדות ובתי ערי חומה וינהיגו בעבדים והם עבדים לעבדים, אבל בימי הבית הוא שנהגו בו.

והראיה המכרעת ששנת השמטה מפורסמת בארץ ישראל היום ומנהג אבותיהם בידיהם להשמיט קרקע כלומר שנוהגין בה כל קדושת שביעית, ומעתה נמצינו למידין בשמטת כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ כדפרישית, ובמסכת ע"ז בשמעתא דרב הונא בריה דר' יהושע מצאתי לרב הנזכר ז"ל דקמ"ל רב הונא דשמטת כספים נוהגת אע"פ שאין שמטת קרקעות נוהגת דלא סבירא לן כרבי, ואי נמי סבירא לן כוותיה נהי נמי דמדאורייתא לא נהגא מדרבנן מיהא נהגא ואפילו בחוצה לארץ, ויפה כיון שחזר והודה על האמת וכן דעת ר"ש ז"ל שם בפ"ק דע"ז, והגאונים ז"ל כך הסכימו ששמטת כספים נוהגת בכל מקום ובכל זמן, וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב בהלכותיו סוגיא זו שבדיני השמטת כספים ועליו אנו סומכין בכל דבר, ולפי שהעם נמנעין מלהשמיט ועוברין על מה שכתוב בתורה, מקצת החכמים לבם נוקפן ומפקפקין בדבריהם להקל שהעם שומעין להם בכך ואין שומעין להחמיר.

ע"ב. הא דאמרינן אי אמרת לדריה הוא דתקון מבטלינן. תמהני בה אי לדריה תקון למה לי ביטולא, ונראה דה"פ מבטלינן דלא ליכתוב ליה אפילו בי דינא רבה דאלים מנפשיה בלא תקנת הלל לאפקועי ממונא, דאפי' כשתמצא לומר דהלל לדריה בלחוד תקין כיון דאורי ואנהיג הכי כל בי דינא דאלים אי בעי כתיב ליה לפום מאי דחזי משעתיה, הילכך אי בעו רבנן לבטולי לגמרי דלא למכתביה לעולם צריך ביטול.

ונראה לי דהא דאמר שמואל דלא כתבינן פרוזבלא אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא לא קי"ל כוותיה, דשמואל לטעמיה דמהדר לבטוליה וקי"ל כרב נחמן

חידושי הרמב"ן גיטין דף לו.

הרמב"ן מצדד שקי"ל כרבנן שדיני שביעית בזה"ז הם מדאורייתא. וע"ש שהביא את דעת הראב"ד שקי"ל כרבי, ולפ"ד אין דיני שמיטה בזה"ז כלל אפילו מדרבנן ורק ממידת חסידות בלבד, והרמב"ן דחה את דבריו.

Ramban suggests that Shemitah is currently a Biblical mitzvah like the opinion of the Chachamim, and if not, then it is at least a Rabbinic obligation. He rejects the opinion of the Raavad that it is not obligatory nowadays.

הכל מודים מה שאין כן בלוקח כמ"ש בסוף סימן זה (סע' לח): ומ"ש וזה סדרן וכו'. פשוט בפרק (שני) [בתרא] דמסכת ידים ובכמה מקומות בתלמוד: ומ"ש ובחוץ לארץ וכו' עד נותנים מעשר עני כמו בששית והרחוקים כמו בבל נותנים מעשר שני. מפורש בפרק ד' דמסכת ידים דהיינו טעמא דכיון דסמוכים לארץ ישראל הם יהיו עניי ארץ ישראל נסמכין עליהן בשמיעית: ומ"ש ושמיטה היא בשנת פ"ח לר"י וכו'. טעות סופר הוא ועיין בחושן משפט סימן ס"ז לשם בתבאר בס"ד:

ומעשרות לפי סדר שנות השמיטה. כלומר כיון דבארץ ישראל נוהגים אי מדאורייתא אי מדרבנן מייב להפרש וכו': וזה סדרן שנה ראשונה תרומה גדולה מעשר ראשון ומעשר שני וכן בשנייה וכו' אלא שבמקום מעשר שני נוהג מעשר עני. פשוט בפרק בתרא ממסכת ידים (מ"ג) ובפרק קמא דראש השנה (יב:) ומתבאר בפסוקי התורה (דברים יד כב-כח, כו יב): ובשביעית היא שמיטה ואסור בחרישה ובזריעה ובכל עבודת קרקע בארץ ישראל האידנא מדרבנן. בפרק השולח (גיטין לו:) אמרינן דשביעית משמטת בזמן הזה מדרבנן ומשמע התם דמן שמיטת קרקע בין שמיטת כספים לא נהגי בזמן הזה אלא מדרבנן וגם בירושלמי דההוא פירקא (ה"ג) מייתי מקרא שאין

שנות השמיטה. וזה סדרן שנה ראשונה תרומה גדולה ומעשר ראשון ומעשר שני וכן בשנייה (ד) בשלישית הכל כסדר שתי שנים הראשונים אלא שבמקום מעשר שני נוהג מעשר עני ושלשת שנים השניים כשלשת הראשונים ובשביעית היא שמיטה ואסור בחרישה ובזריעה ובכל עבודת קרקע בארץ ישראל האידנא מדרבנן (ה) [א] ואין בה תרומות ומעשרות (ו) ובחוצה לארץ שאין שמיטת קרקע נוהגת אפילו מדרבנן הקרובים לארץ ישראל כמו עמון ומואב ומצרים (ז) נותנין מעשר עני כמו בששית והרחוקים כמו בבל נותנין מעשר שני. (ח) [ב] ושמיטה היא בשנת פ"ח לרבינו יצחק ולרש"י בשנת פ"ט

שמיטה נוהגת אלא מן שהיובל נוהג כלומר מדאורייתא אינה נוהגת אבל מדרבנן נהגא וכך הם דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה פרק ט' (ה"ב-ג) ופרק י' (ה"ט) ו] וכתב סמ"ג (עשין קמז רה:) דהכי קיי"ל ולא כתנאי (ספרא בהר פרשתא ב אות ג) דסברי דשביעית נוהגת אע"פ שאין יובל נוהג: ואין בה תרומות ומעשרות. כלומר כיון דאין זורעין בה לא שכיחא בה תרומות ומעשרות אי נמי לפי שהדברים הצומחים בה הם הפקר והפקר פטור מתרומות ומעשרות (עי' ב"ק לד.) קאמר דאין בה תרומות ומעשרות ז] ומיהו אם גוי מכר לישראל פירות בשביעית וגמר מלאכתן בידי ישראל משמע דודאי נוהגים בהם תרומה ומעשרות וכן כתב ספר כפתור ופרח (פמ"ז עמ' תרנג) וכתב שבמקום מעשר שני יפרש מעשר עני כדין עמון ומואב שנינו בפרק בתרא דמסכת ידים (מ"ג): ובחוץ לארץ שאין שמיטת קרקע נוהגת אפילו מדרבנן. כן משמע מדין עמון ומואב שיטא בסמוך: ומ"ש הקרובים לארץ ישראל כמו עמון ומואב ומצרים נותנים מעשר עני כמו בששית והרחוקים כמו בבל נותנים מעשר שני. בפרק ד' דמסכת ידים (שם) תנן דברי הכל בגל מעשר שני ומצרים מעשר עני ובעמון ומואב איפליגו תנאי התם ואחר כך נמנו וגמרו דהוו מעשר עני והתם מפרש טעמא משום דסמוכים לארץ ישראל הם ויהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשמיעית: ושמיטה היא בשנת פ"ח לר"י ולרש"י בשנת פ"ט. טעות סופר הוא שהרי בספר חשן משפט סימן ס"ז (סע' ט) כתב רבינו ובחשבון שנת שמיטת איכא פלוגתא לר"י (תוס' ע"ז ט: ד"ה האי) היתה בשנת פ"ח ולרש"י (שם ד"ה נטפי חדא) בשנת פ"ז והוא עיקר עכ"ל ח] ודברי הרא"ש בפרק קמא דעבודה זרה (סי' ז) כדבריו בחשן משפט ואפשר לומר שמה שכתב שם פ"ז ופ"ח ומה שכתב כאן פ"ח ופ"ט הכל אחד אלא שמה שכתב הרא"ש וכן מה שכתב בחשן משפט הוא לפי המונים שנות העולם ממולד [א] וי"ד ומה שכתב כאן הוא לפי המונים שנות העולם ממולד בהר"ד. ומכל מקום יש

פרישה

(ד) בשלישית הכל כסדר שתי שנים הראשונים אלא שבמקום וכו'. ומינה "הכל" נראה דהכי פירושו הכל כסדר רצה לומר כמו בשתי שנים מפרש שלשה דברים ומפרשם בה הסדר בראשונה תרומה גדולה ואח"כ מעשר ראשון ואח"כ מעשר שני כן בשנה שלישית יפרש שלשה דברים ובה הסדר בתחלה תרומה גדולה ואח"כ מעשר ראשון ואח"כ יפרש עוד מעשר אחד אלא שאין הדין בה המעשר השלישי כמו שהדין במעשר שלישי בשתי שנים וק"ל: (ה) ואין בה תרומות ומעשרות. כלומר כיון דאין זורעים בה לא שכיחי בה תרומות ומעשרות אי נמי לפי שהדברים הצומחים בה הם הפקר והפקר פטור מתרומות ומעשרות. ב"י. ואע"ג דמדאורייתא אין השביעית נוהגת וא"כ מדאורייתא אין מה שנומה בה הפקר מכל מקום אמרינן בה הפקר בית דין הפקר (גיטין לו:) וחכמים ז"ל אמרו שהתא שביעית נוהגת בה ויהא הפקר מה שנומה שם ועיין בהרשה: (ו) ובחוץ לארץ שאין שמיטת קרקע נוהגת אפילו מדרבנן. ולא לומר ומייב במעשר: (ז) נותנין מעשר עני כמו בששית. מפני עניי ארץ ישראל שיטאו וימצאו מה לאכול כיון שלא זרעו שם מה שאין כן בחוקים מארץ ישראל וק"ל. ב"י: (ח) הכי גרסינן ושמיטה היא בשנת פ"ח לר"י ולרש"י שנת פ"ז ט]. כי טעם פלוגתתם דרש"י סבר בשנת מ"ך מרב הבית וממנה מונין השביעית נמצא שתחלת השמיטה לרש"י בשנת י"א לאלף הששי ולר"י בתרב שנת תכ"א נמצא בשנת י"ב תחלת השמיטה כך פירשו התוספות וכן מוכח בתשיר"י א"כ נמצא ששנת פ"ח לר"י ושנת פ"ז לרש"י וכן בת"מ סימן ס"ז כן כתב מורי ורבי (הרש"ל בתשובה לעור ד"ה בשנת פ"ח) וכן כתב ב"י שט"ס הוא בדברי רבינו ול"ל פ"ח לר"י ופ"ז לרש"י וכתב שלדעת הרמב"ם היתה שנת פ"ט שמיטה וכן נוהגין בארץ ישראל וכו'

בית יוסף יו"ד סימן שלא סי"ט

ביאר דברי הטור דלהלכה שמיטה ויובל תלויין זב"ז וכדעת תוספות הנ"ל, ע"כ כל דיניו הם מדרבנן בזמן הזה.

The ruling of the Tur follows that of Tosafos, namely that Shemitah and Yovel are interdependent. Consequently, all of the laws of Shemitah nowadays are only miderabanan.

סימן סז סעיף א' א) **אין שמיטת כספים נוהגת כו'.** נפרשת לשה [דברים ט"ו א"-ג'] כתיב מקץ שנע שנים תעשה שמטה. וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה'. את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך. ולפיכך [גיטין ל"ו ע"א] מדכתיב וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו כו', שנשתי שמיטות הכתוב מדבר, בשמיטת קרקעות והיינו יובל שאינו נוהג בו אלא השמטת קרקעות שהיו מוחרין לבעליהן, ובשמיטת כספים דנשמטה ההלואה מהמלוה, והוקשו להדדי לומר שבזמן שאין שמיטת קרקעות [דהוא היובל] נוהג, דהיינו בזמן שאין כל יושביה בארץ ישראל, וכמו שכתוב ביובל [ויקרא כ"ה י'] וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, שמיטת כספים גם כן אינה נוהגת: ב) **ומדברי סופרים שתהא כו'.** וטעמם כדי שלא תשתכח תורת שביעית מישראל, אבל תרישה וחריפה לא אסרו בשביעית ויובל כדי שלא תשתכח, שלא היו רוב הציבור יכולין לעמוד בו ליאסר בעבודת קרקע שאי שנים שביעית ויובל, כן כתבו התוס' בפרק השולח [דף ל"ו ע"ב ד"ה ותקון] ע"ש]. דדוקא בזמן שהיה שמיטה ויובל נוהג מן התורה היתה מקיימת בהן הברכה לגדל בשנה שישית לשלש שנים. *ולע"ד היה נראה טעם אחר, והוא, דכיון דקדושתן תלויה בארץ ולא שייכא באו"ל, וכיון דלא שייכא לעשות בהו דבר באו"ל, גם בא"י לא תיקנוהו, משא"כ שמיטת כספים שהיא חובת הגוף, וק"ל.

סימן סז

דיני שמיטה ופרוזבול

וכו ל"ח סעיפים

א [א][א][ב]**אין** [1]**שמיטות כספים נוהגות מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג** [2]**ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים** [3]**נוהגת בזמן הזה בכל מקום. הגה כן הוא הסכמת** [3]**הפוסקים אבל** [ג]**י"א** [4]**דאין שמיטה נוהגת** [7]**בזמן הזה ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו שאין נוהגין דין שמיטה כלל בזמן הזה** [2]**והמנהג היו נוהגין עדיין בזמן הרא"ש כמו שכתב** [7]**[ה]בתשובה** [ז]**שהיה נוח** [ה]***כברוכיא לבטל המנהג ולא אשגחו ביה** [ו]**וכבר כתבו ג"כ האחרונים ז"ל** [ד]**נעשה למנהג שאין נוהגין שמיטה** [ה]**כמבואר בדברי**

ציונים ומקורות סימן סז א) רמב"ם פ"ט מהלכות שמיטה ה"ב. ב) רמב"ם שם ה"ג והבאל התרומות בשפר מ"ה ס"ד והר"ן בפרק השולח גיטין י"ט ע"א מדפי הרי"ף. ד"מ ג'. ג) כ"כ בעל התרומות שם בשם הרא"ה בתשובה והר"ן שם כ' ע"א מדפי הרי"ף בשם י"א. ד) והטור סעיף ה' המאמר. ה) מ"מ סעיף ה' המאמר.

סימן סז 1) ממהדורת הרמ"א של"ח ואילך: **שמיטת כספים נוהגת.** 2) במהדורת הש"ך: **והמנהג זה.**

ועיין בפירוש רש"י שם ע"א [ד"ה אי אתה], וגם עיין בפרישה מה שכתבתי כאן [סעיף ג']: ג) **שהיה צווח כברוכיא לבטל המנהג כו'.** כן כתב גם כן הטור [סעיף ה'] בשמו, וכתבו בסוף ז"ל, ואני מיום בואי לכאן איני דן שלא תשמט שביעית, וגם איני סותר מנהגם אלא אני מניחם לדון כמנהגם: ד) **טעם למנהג כו'.** גם בתשובות הרא"ש [כלל ע"ז סי' ב'] כתב טעם על שהניחם על מנהגם, ז"ל, *כיון שפשט המנהג שלא להשמיט והכל יודעים זה, ה"ל כאילו התנה המלוה על מנת שלא תשמט בשביעית, עכ"ל:

באר הגולה

סימן סז סעיף א' א. רמב"ם ריש פ"ט מהלכות שמיטה ויובל [דין ב'], ממ"ש בגיטין בזמן שאתה משמט קרקע וכו', דף ל"ו ע"א. וליובל קרי משמט קרקע, שהשדות מוחרות לבעליהם ביובל, אבל שמיטת קרקע נוהגת אף בזמן הזה [פירוש בארץ ישראל]. כאף משנה שם. וכן כתבו התוס' שם [ד"ה בזמן] בשם ר"ת. ב. שם [גיטין ל"ו ע"ב] בברייתא, זכר לשביעית, וכתב הרמב"ם [שם דין ג'], שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל. ג. בעל התרומות שער מ"ה [ס"ד] בשם בעל העיטור [אות פ' פרוזבול] בשם הר"י אלברצלוני [בספר השטרות שטר מ"ח] ושכן כתב הרא"ה בתשובה, וכן כתב הר"ן [שם כ' ע"א מדפי הרי"ף] בשם י"א. ד. פירוש בחוץ לארץ, וכן הוא מפורש שם [בבעל התרומות]. ה. כלל ע"ז סי' ד'. ה*. תור וסוף [ירמיה ח' ז'] תרגומו, שפיגנא כרוכיא. ו. ועיין שם [בראש] שכתב שאפשר שסמכו על מה ר' יעקב בר אחא כמאן דאמר מעשרות מד"ס והלל מתקין על דבר תורה, א"ר יוסי וכי משעה שגלו לבבל לא נפטרו מן המצוות התלויות בארץ, ופריך והשמטת כספים נוהג בין בארץ בין בחו"ל דבר תורה, חזר ר' יוסי ואמר זה דבר השמטה שמוט, בשעה שהשמיטה נוהגת דבר תורה השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בחו"ל דבר תורה, ובשעה שהשמיטה נוהגת מדבריהם, השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בחו"ל מדבריהם, תמן אמרין אפילו כמ"ד מעשרות דבר תורה, מודה בשמיטה שהיא מדבריהם, דתני זה דבר השמטה שמוט, רבי אומר שני שמיטין הללו שמיטה ויובל, בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהג דבר תורה, פסקו יובלות שמיטה נוהגת מדבריהם כו' (ע"כ): ה. **אבל י"א.** הוא הרא"ה [המובא בבאה"ג אות ג'] שכתב, דוקא בזמן שהיובל נוהג מדרבנן, שיובל ושמיטה קשר שאין נפרד הוא והיו נוהגין יובל עד שבטלו ב"ד. וכתב דשמיטה צריך ג"כ קידוש ב"ד והוא בכלל מ"ש [ר"ה ח' ע"ב] שאים אתה מקדש, ועיין תוס' דערכין י"ג א' ד"ה הנך כו', וע"ש בספר התרומות שער מ"ה [ס"ד]. והרמב"ן [בספר הזכות שם] לתה דבריו וס"ל דאפילו מדאורייתא נוהג בזמן, וכפירוש רש"י [גיטין שם] דרבא פליג על אבי בהא, וע"ש: ו. **בדברי מהרי"ק.** שם כתב דסמכינן אר' יוחנן גיטין ל"ז [ע"א]

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> עמוד מס 154 כא חו"מ ג (נז - עד) קאראו, יוסף בן אפרים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ביאור הגר"א

סימן סז סעיף א' א. אין. גיטין ל"ו א', ורבא לא פליג עליה דאבי בהא, וכמ"ש תוס' שם ד"ה מי, וכן סובר הרמב"ם שם [בפ"ט משמיטה] הלכה ט"ז ועיין כסף משנה שם, ולא כראב"ד [שם] ורש"י [שם ע"ב] ד"ה רבא כו' ורמב"ן [ספר הזכות שם דף י"ח ע"א מדפי הרי"ף] דס"ל דהלכה כרבנן: ב. **בזמן שהיובל.** שם [גיטין] כפירוש תוס' ד"ה בזמן, וכמ"ש רש"י [ד"ה בשביעית] בשם ירושלמי [שם פ"ד ה"ג], והיא דתורת כהנים [פרשת בהר פ"ב אות ב'], הובא ברש"י שם] כרבנן הוא: ג. **ומדברי סופרים.** שם [בגיטין ורמב"ם המובאים בבאה"ג אות ב']: ד. **בכל מקום.** דהשמטת כספים אין חילוק בין א"י לחו"ל, כמ"ש בקדושין ל"ח ב', וה"ה בזמן הזה, כמ"ש בירושלמי פרק בתרא דשביעית הלכה (ג') [ב'] ע"ש, וכן בהרבה מקומות, בגמרא גיטין ל"ז ב' אבא בר מרתא כו' כי אתא לקמיה דרב כו', ושם ע"א רב אשי מקמי כו', ובכמה מקומות: (ליקוט) ירושלמי [שביעית פ"י ה"ב, גיטין פ"ד ה"ג] א"ל הוא קשיתא קומי ר' יוסי בר חנינא דאמר מעשרות מד"ס, ואמר זה דבר תורה, א"ר יוסי וכי משעה שגלו לבבל לא נפטרו מן המצוות התלויות בארץ, ופריך והשמטת כספים נוהג בין בארץ בין בחו"ל דבר תורה, חזר ר' יוסי ואמר זה דבר השמטה שמוט, בשעה שהשמיטה נוהגת דבר תורה השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בחו"ל דבר תורה, ובשעה שהשמיטה נוהגת מדבריהם, השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בחו"ל מדבריהם, תמן אמרין אפילו כמ"ד מעשרות דבר תורה, מודה בשמיטה שהיא מדבריהם, דתני זה דבר השמטה שמוט, רבי אומר שני שמיטין הללו שמיטה ויובל, בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהג דבר תורה, פסקו יובלות שמיטה נוהגת מדבריהם כו' (ע"כ): ה. **אבל י"א.** הוא הרא"ה [המובא בבאה"ג אות ג'] שכתב, דוקא בזמן שהיובל נוהג מדרבנן, שיובל ושמיטה קשר שאין נפרד הוא והיו נוהגין יובל עד שבטלו ב"ד. וכתב דשמיטה צריך ג"כ קידוש ב"ד והוא בכלל מ"ש [ר"ה ח' ע"ב] שאים אתה מקדש, ועיין תוס' דערכין י"ג א' ד"ה הנך כו', וע"ש בספר התרומות שער מ"ה [ס"ד]. והרמב"ן [בספר הזכות שם] לתה דבריו וס"ל דאפילו מדאורייתא נוהג בזמן, וכפירוש רש"י [גיטין שם] דרבא פליג על אבי בהא, וע"ש: ו. **בדברי מהרי"ק.** שם כתב דסמכינן אר' יוחנן גיטין ל"ז [ע"א]

חו"מ סימן סז סעיף א', ביאור הגר"א אות ה'

המחבר פסק כמ"ד ששמיטת כספים בזמן הזה היא מדרבנן. ורמ"א הביא שי"א שאינו נוהג בזמן הזה כלל, וע' בביאור הגר"א שזוהי שיטת הראב"ד הנ"ל ושהרמב"ן חולק עליו.

Shulchan Aruch rules that forgoing debts after Shemitah is currently a Rabbinic obligation. Rema cites an opinion that it does not apply today altogether. Biur HaGra cites the Raavad as the source of this opinion, and that the Ramban disputes this conclusion.

פרק ב: שביעית בזמן הזה

ענף א: שיטות הראשונים

הנה בדין שביעית לו נוהגת בזמן הזה. כן לענין שמיטת קרקע ובן לענין שמיטת כספים, תלוי בכתב סוגיות הש"ס וכמו שיתבאר בע"ה במקור השיטות. אבל ביסוד הכותר מן החורב בזמן הזה תלוי בעיקר שני סברות הראשונים. חדא סברת רבי במס' גיטין ל"ו, א, דסבר דשביעית חלה ביובל, דכל זמן שהיובל נוהג גם שביעית נוהג, וכל זמן שאין היובל נוהג גם שביעית אינו נוהג [כן הוא כוונת ההקש לפי דוב ראשונים, ודלא כרש"י שם, ומ"מ בין שמיטת קרקע ובין שמיטת כספים וכולו נהקים זה, עי' גר"ן שם בגיטין, ויתבאר עוד במקור השיטות]. ולכן בזה"ז דאין היובל נוהג, משום דדין יובל הוא רק בשכל יושביה עליה, [עי' ערכין ל"ב, סוף עמוד ב'] ממילא גם שביעית אינה נוהגת בזה"ז. ומחלקו הראשונים ז"ל לו קיימ"ל כרבי בזה. ועוד מלינו טעם אחר שיהא שביעית בזה"ז מדרבנן משום דקדושת הארץ בטלה, ולכן גם לענין שביעית ליכא קדושה. עי' רש"י גיטין ל"ו, א, ד"ה בזמן שאי אתה משמט, וברש"י סנהדרין כ"ו, א, ד"ה פוקו זרעו בשביעית, שכתב כן. אבל יסוד המחלוקת הראשונים לו שביעית נוהגת בזה"ז מה"ת לו מדרבנן לו אפילו מדרבנן אינה נוהגת, וכמו שיתבאר בע"ה.

אוצר החכמה

א) שיטת הטור: בטור יו"ד סי' רי"ד סל"א כתב דשביעית בזה"ז מדרבנן הוא בין לענין שמיטת קרקע ובין לענין שמיטת כספים, שכתב שם "שגם שביעית היא שמיטה ואסור בחריסה ובזריעה ובכל עבודת קרקע, ובאדרת ישראל בחידוש מדרבנן" יעו"ש. ועי"ש בב"י שכתב דהוא מדינא דרבי הי"ל, הרי דגם שמיטת קרקע מדרבנן היא. וכן מבואר בחינוך מצוה פ"ד ומצוה שכ"ח שכתב דשמיטה אפילו לענין עבודה בקרקע הוא רק בזמן שכל ישראל יושבין עליה יעו"ש, הרי דשמיטה תלוי ביובל, עי' מג"א במצוה שכ"ח סק"ח. ועי' במהר"י קורקוס בפ"ע משמיטה ה"ב שכתב דדעת כל המפרשים [זולת בעל העיטור] דגם שמיטת קרקע בזה"ז מדרבנן היא.

אה"ח 1234567

וכן תשמע בסמ"ג עשין קמ"ז שכתב דקיימ"ל כרבי, ומשמע דאפילו לענין שמיטת קרקע, דכתב שם דלרבי גם שמיטת קרקע מדרבנן היא יעו"ש. ועי"ש בריעב"א מכה"י גיטין שם ל"ו, א, אות ע"ו שכתב שאפילו בבית שני מנו שמיטין ויובלין רק מדרבנן, ומשחרב הבית לא יכלו למנות יובלין אפילו לקדש שמיטין, אלא שמנו יובלין לענין שמיטת כספים יעו"ש. ומבואר ובנית שני עד החורבן גם שמיטת קרקע היו רק מדרבנן.

וע"ע רש"י סנהדרין כ"ו, א, ד"ה פוקו זרעו בשביעית, שגם הוא סבר דשביעית בזה"ז אינו אלא דרבנן, אולם מעמתא אחריתא דכתב שם "שביעית בזמן הזה דרבנן, דבעלה קדושת הארץ".

ב) שיטת הרמב"ן: דעת הרמב"ן מבואר דסבר דשמיטה בזה"ז מה"ת היא בין לענין שמיטת קרקע ובין לענין שמיטת כספים, דכן כתב בספר הזכות בגיטין ל"ו [הוא בדף י"ח, א, בדפי הריי"ף שם] "ולא עוד אלא שהדברים מראין שהוא דבר תורה וכו', וכן בדין דרבי יחידאי הוא ולית הלכתא כוותיה. ולענין קדושת הארץ נמי קיימ"ל קדושה ראשונה ושניה יש לכן שלישית אין לכן, כלכך אפילו בזמן חורבן תורה היא, ואפילו למי שאלה אותם בקדושת הארץ". ומבואר דשמיטה בזה"ז מה"ת היא בין לענין שמיטת קרקעות ובין לענין שמיטת כספים. וכן משמע שנקט הרמב"ן בחידושיו לחומ' גיטין ל"ו, א, בא"ד ולענין הלכה יעו"ש. אולם כבר העירו האחרונים ז"ל דהרמב"ן נופא במקומות אחרים סבר דאינה אלא מדרבנן, עי' רמב"ן מכות ג, ב, ובפירושו מה"ת פרשת בהר (כ"ה סוף פסוק ז') יעו"ש.

וע"ע במהר"י קורקוס בפ"ע ה"ב [נדפס מחדש בר"מ מהדורת פרנקל] שהביא דשיטת בעל העיטור הוא דשביעית בזה"ז מה"ת היא משום דלא פסק כרבי, ומדבריו משמע דלבעל העיטור גם שמיטת קרקע וגם שמיטת כספים מה"ת הוא. דלשון שמיטת כספים דאיתא בגמרא כולל בין שמיטת כספים ובין שמיטת קרקע יעו"ש.

ג) שיטת הראב"ד: דעת הראב"ד בהשגות להריי"ף במס' גיטין דף ל"ו [והוא בדף י"ט, א, בדפי הריי"ף] וכותבא גם בחי' הרמב"ן בגיטין שם סוף ד"ה ומי איכא מידי, דבזה"ז אין שמיטה נוהגת אפילו מדרבנן, לא עבודת קרקע ולא שמיטת כספים, והא דאיתא בגמרא דגם בזמן שאין היובל נוהג מ"מ נהגה שמיטה מדרבנן, עי' גיטין ל"ו ריש עמוד ב', היינו רק בזמן הבית, דאהא יובל עכ"פ מדרבנן [ומה"ת בטיגן כל יושביה עליה, וגם בזמן הבית כבר לא היה כל יושביה עליה], אבל בזה"ז דאינו נוהג יובל כלל אפילו מדרבנן, גם שמיטה אינו

ס' מצוות המלך כרך ב', מ"ע קל"ה פרק ב'

הרחיב לבאר את שיטות הראשונים בענין שמיטה בזמן הזה. *וע"ש בענף ב' מש"כ לבאר הצורך לשתי הסיבות המבוארות ברש"י לעיל.*

The sefer Mitzvas Hamelech delineates the different opinions of the Rishonim regarding the practice of Shemitah in our times.

מוכגח כלל ופליגו מדרבנן, והוסיף אולי ממדת חסידות הוא דנוהג גם בזה"ז יעו"ש. [ועי' בפר"ח בית כלוי מ"ג סי' ל' ענף ג' שכתב דדעת הרמב"ד דלפיכו מדרבנן ליחא היינו בשמיטת כספים אבל בשמיטת קרקע בשביעית הוי מה"ת יעו"ש, וזה דלא כמו שכתב בחי' הרמב"ן הנ"ל בשם הראב"ד.]

וכן הביא שיעה זו בספר החרומות שער מ"ה חלק ל' אות ד' בשם רבינו זרחיה הלוי. [ואף דעפם הראשון שכתב שם הוא רק לענין שמיטת כספים, אולם טעם השני שכתב שגם שמיטה מעון קידום נ"ד, הוא נוגע גם לענין שמיטת קרקע. וכבר הביר בזה הגלר"ב במעיב דבר, עי' לקמן אות ד'.] ועי' רמ"א חו"מ סי' ס"ז סעיף ל' שכתב כן בשם י"א, ובביאור הגר"א שם כתב דהוא שיטת הרש"ה.

ה **שיטת הר"מ:** הנה בדעת הר"מ מבואר דשמיטת כספים בזה"ז אינו נוהג אלא מדרבנן, דכן כתב בפ"ע משמיטה ה"ב וכן בסהמ"ל לקמן מ"ע קמ"ח יעו"ש. אולם לענין שמיטת קרקע בזה"ז לא כתב הר"מ להדיא שיעתו בזה. ודעת הכס"מ בכמה מקומות, וכמו שיתבאר בבי[illegible] השיעות, דשמיטת קרקע בזה"ז מה"ת היא. וע"ע בשו"ת משיב דבר להגלי"ב בקונטרס דבר השמיטה [הנדפס בח"ב אחר סי' י"ו] שכתב דאף דאיכא שיטות דשמיטת כספים מדרבנן בזה"ז מ"מ לענין שמיטת קרקע אינו כן, חי"ל "אבל אחר העיון בפסקי הראשונים לא נמצא בשום פוסק דאיסור עבודת אדמה בזה"ז דרבנן וכו'" יעו"ש אריכות בזה, [ובסוף הקונטרס כתב דאולי חוץ מרז"ה הנ"ל שמשמע דגם לענין עבודת קרקע הוי מדרבנן שכרי לא קדשהו נ"ד יעו"ש]. אלא דלא"ע מכל כמי דראשונים המכרים לעיל נראה לי דבתבו להדיא גם לענין שמיטת קרקע דהוא מדרבנן, וכן מהא דמבואר בר"ן גיטין ל"ו ובמהרי"ק קורקוס בפ"ט ה"ב דלרבי בין שמיטת כספים ובין שמיטת קרקע מדרבנן.

ענף ב: מקור השיטות

ו) **הנה** בשם' גיטין ל"ו, ב, איתא אהא דהלל בתקון פרוסבול, ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ובתקין הלל דלא משמטא. אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא, דתניא רבי אומר חב דבר השמיטה שמוט, בשחי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים, ותקנו רבנן דתשמט זכר לשביעית, ואתלקו רש"י ותוס' שם בבוטת ההקים דרבי, דלרש"י ההקים הוא בזמן שנוהג שביעית לענין עבודת קרקע נוהג שביעית גם לענין שמיטת כספים. ומבואר להדיא מזה דלרש"י לפי רבי יש ביאור גם לענין עבודת קרקע בזה"ז, שברי על זה הוא דנאמר בזמן שאתה משמט, שמבואר שיש זמן שאינו משמט. ובאמת כן הוא להדיא במס' מועד קטן ג, ב, לפי אביי, דמתירין שם עבודת קרקע בשביעית משום פסידא, ומקשין שם ארישה ואריסה בשביעית מי שרי, אמר אביי בשביעית בזה"ז ורבי היא, הרי דנס לענין עבודת קרקע אתיר רבי בזה"ז.

והנה הטעם נופא, לפי רש"י, דאינו נוהג שביעית לענין עבודת קרקע בזה"ז, לא הביר להדיא בגמרא, ועי' ברש"י בד"ה בזמן שאי אתה משמט קרקע, שכתב דהטעם משום שבבר בטלה קדושת הארץ, משתה לפ"ז ההקים הוא משביעית שהוא ממצות התלויות בארץ למצות שביעית שהוא מצות שבנוף.

[והא דהביא רש"י שם בד"ה בשביעית בזה"ז, דרשת הירושלמי דהוקש שביעית ליובל, אף דלרש"י לא בטיק ההקים לבתיר שביעית בזה"ז, דבין כך מיחר משום דבטלה קדושתה, כבר תירץ לנכון בספר ברכת הבן על מס' ערכין דף ק"י מדה"ס, דאה"ג לעיקר הדין דבזה"ז אין נוהגת שמיטת כספים, לא נרך טעמא דאין ביובל נוהג וכנ"ל, רק על יתי בית שני דמדיין היו ישראל על אדמתם ולא בטלה קדושת הארץ, שם הוקק לטעם הירושלמי, דאף דאיכא קדושת הארץ, מ"מ ליכא דין שמיטה משום דהוקש ליובל יעו"ש. ומבואר לפ"ז דבאמת תרי דרשות נינהו אליבא דרבי, ושני ענינים הם.]

מעתה יש לבוסיף עוד, דמבואר לשיטת רש"י דהא דאין שביעית נוהג בזה"ז מה"ת אינו ענין לשיטת רבי, דהטעם דליכא שביעית לענין עבודת קרקע בזה"ז הוא משום דבטלה קדושת הארץ, וכל דינא דרבי הוא רק להקים שמיטת כספים לשמיטת קרקע. [והסוגיא דאיירי לענין הפרוסבול הוצרך לאתוי לדינא דרבי, דהנדון הוא לענין שמיטת כספים]. משתה אפילו אי לא קיימ"ל כשיטת רבי [ולדעת רש"י יש מקום לזה, דהוא ז"ל פירש שם בגמרא ב' דרכא למסקנא קאי אפילו אי סבירא ליה ברבנן החולקים על רבי, יעו"ש בד"ה רבא אמר], מ"מ לענין עבודת קרקע בשביעית מותר מה"ת כיון דקדושת הארץ בטלה.

Shemitah & Pruzbul Part II Shiur

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY SHIUR VIDEO

D'ORAYSA OR D'RABANAN:

There is much discussion in the Rishonim and Poskim whether *shemitah* today is *d'oraysa* or *d'rabanan*. At first glance, this may seem to be a purely academic discussion. One may think the only practical manifestation of this debate would be if one would be *machmir* or *meikel* when *shailos* come up. In actuality, however, there are many practical ramifications of this question.

A BRIEF HISTORY:

In the late 1800s, Jews began moving to Eretz Yisroel in greater numbers and the first *moshavim* were established. This led to *shemitah* becoming an actual halachic issue, and not just a hypothetical discussion.

For hundreds of years prior to this time, there was almost no Jewish agriculture in Eretz Yisroel. Most of the produce was grown on Arab-owned farms. Whether produce grown on land in Eretz Yisroel that is owned by non-Jews is subject to the laws of *kedushas sheviis* is a famous dispute between the *Mabit* and the *Bais Yosef*. The laws of *kedushas sheviis* include prohibitions on how fruits and vegetables grown in the seventh year can be eaten, bought and sold, and disposed of. Additionally, produce that has *kedushas sheviis* must be liquidated by a certain time – known as the *zeman biur*. After the *zeman biur*, all the produce must either be destroyed or, according to some opinions, made *hefker* (ownerless).

The Bais Yosef held that produce grown by non-Jews has no *kedushas sheviis*. Accordingly, there are no restrictions on how it can be eaten, stored, bought or sold. This view was followed by the Jews of Yerushalayim for centuries and produce from Arab fields was consumed on *shemitah* with no restrictions. The *Mabit* argued and held that non-Jewish produce does have *kedushas sheviis*. The Chazon Ish strongly supported the view of the *Mabit*, and this became the accepted custom in Bnei Brak.

When the first few dozen Jewish *moshavim* and farms were established, the question came up of how to keep *shemitah*. The economic system was very weak at the time and it was considered very risky to let the land lay fallow for a full year. Additionally, the Turkish rulers of the country had a law in place that allowed them to confiscate any fields that were not worked on for a year. This led to a widespread belief that it would be impossible to keep *shemitah* according to all the halachos. A solution was proposed in the form of a *"heter mechirah"*. This *heter mechirah* should not be confused with the blanket sale of the land that is done in Israel today and which has little mainstream halachic support. Rather, because of the many dangers involved in keeping *shemitah* at that time, some *gedolei haposkim* suggested that if *shemitah* in contemporary times is only *d'rabanan*, it would be permissible to sell it with a "*harama*" (trick), in a manner similar to the way in which we sell chametz to a non-Jew before Pesach.

They explained that when we sell chametz, it is not a serious sale. We know that we don't really mean to give over ownership of our chametz to the non-Jew and we plan to buy it back after Pesach. Still and all, the "trick" sale works because the need to sell chametz is only a *d'rabanan*. The reason it is only a *d'rabanan* is because *m'dohraysa* being *mevatel* (annulling) the chametz would suffice. So too, these *gedolim* opined that if *shemitah* today is a *d'rabanan* a "trick" sale to a non-Jew would work, and the Jewish farmer would be allowed to continue working in the field that is now "owned" by the non-Jew. If *shemitah* would be *d'oraysa*, it would be much more questionable whether such a sale would be valid.

The above is just one example of why *shemitah* today being *d'oraysa* or *d'rabanan* is important and relevant.

THE VIEWS OF THE RISHONIM:

When speaking about the institution of *pruzbul*, the Gemara says that *shemitah* today is *d'rabanan*. It is not clear which *shemita* the Gemara is referring to – *shemitas kesafim* or *shemitas karka'os*.

Rashi understands the Gemara to mean that the reason *shemitas kesafim* is *d'rabanan* is because *shemitas karka'os* is *d'rabanan*. One reason why shemitah may be *d'rabanan* today is because it is only *d'oraysa* when Eretz Yisroel has a *kedushas ha'aretz*. According to some Rishonim, that *kedusha* may not exist today, which would render *shemitah* a *d'rabanan*. Another possible reason is that *shemitah* is only *d'oraysa* in times when *Yovel* is practiced. *Yovel* is only practiced when most of Klal Yisroel lives in Eretz Yisroel, which is not the case today. According to this explanation, since *Yovel* is not practiced today, *shemitah* would not be a *d'oraysa*.

While the Gemara does say that *shemitah* today is *d'rabanan*, some Rishonim learn that this is only a *hava aminah* of the Gemara. They say that the conclusion of the Gemara is that *shemitah* today is *d'oraysa*.

Tosafos learn this Gemara completely differently and say that it was never speaking about *shemitas karka'os* at all. Although according to them there is no indication in this Gemara whether *shemitah* of land is *d'rabanan* or *d'oraysa*, they rule based on other sources that it is indeed *d'rabanan*.

The Rambam clearly says that Eretz Yisroel still has the full amount of *kedushas ha'aretz* even today. He, therefore, rules that it is forbidden to go onto the *Har Habayis*, and one who does so is *chayav kareis*. Others disagree with this ruling. The Ra'avad says that the *kedushah* of the land was annulled at least partially, which means that there is no *chiyuv kareis* to go onto *Har Habayis*, even though it is still prohibited. Other Rishonim say that the *kedushah* was annulled completely.

In regards to *shemitah*, we find a seeming contradiction in the Rambam. In one place, he says that shemitah today is *d'oraysa*. In other places, he seems to say that it is *d'rabanan*. Many explanations have been offered to try to answer this contradiction in the Rambam.

One possible answer is that the Rambam may hold that the prohibition to work the land on *shemitah* may not be a *d'oraysa* today. We find that separating *terumos* and *ma'asros* is not a *d'oraysa* today because the Torah only commands us to tithe the produce when Klal Yisroel has made a "*biyas aretz*", which we do not have in our times. For the same reason, the biblical prohibition to work the land on *shemitah* may not apply and doing so is only forbidden m'derabanan; however, since the Rambam holds that *kedushas ha'aretz* still exists today, he may also hold that the produce that grows on *shemitah* has *kedushas sheviis m'dohraysa*. This would mean that although it is not biblically forbidden to work the land on *shemitah* today, the produce that grows from this work would have to be made *hefker m'doraysa*.

The Ramban also seems to contradict himself in this matter. In Maseches Gittin, he says that *shemitah* today is *d'oraysa*, but in Chumash he says it is *d'rabanan*. He also quotes the minority opinion of the Ra'avad as saying that it is neither *d'rabanan* or *d'oraysa* and is merely a "*middas chasidus*".

The Gemara in Moed Katan (Daf 2) does say that working the land on *shemitah* is *d'rabanan*, and that Gemara is clearly speaking about *shemitas karka'os*. The Tur and Mechaber in Choshen Mishpat also both say that *shemitas karka'os* and *shemitas kesafim* today are both *d'rabanan*. It appears that this is the mainstream opinion and that this is how we *pasken*.

To watch the video or listen to the shiur given by the Dayan, visit:
www.baishavaad.org/yorucha-topics
Or signup to receive them via whatsapp: 732.232.1412

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

MISSION

To facilitate and provide a framework for the frum businessman to gain the in-depth halachic knowledge he needs for contemporary business dealings.

VISION

Through increased knowledge and guidance, Yorucha will elevate the frum public's adherence to halacha as it pertains to choshen mishpat and standard business practices.

What

This ambitious project will harness the collective expertise of a team comprised of advanced talmidei chachamim, experienced, seasoned Dayanim, that are well versed in corporate practice and common business norms.

Collaborating with a talented group of editors and writers, they have created a syllabus and curriculum of study, with accompanying shiurim and personal guidance, enabling participants to have the tools to proclaim with confidence, "Yes. *Nossasi venosati be'emunah!*"

How

The core curriculum is segmented in modules, and can be learned as an individual self paced; or, participants can join chaburos coordinated by the Bais HaVaad for those that desire group study. Page by page, step by step, the learning will be facilitated with a daily audio "Blatt shiur" guiding the participant through the sources as well as a weekly video shiur presented on each topic by Dayanim that will share fundamental and practical applications of the sugya covered.

Daily practical Q&A applications of the subject matter will be offered alongside through the Business Halacha Daily series.

Why

As participants amass a broad and deep knowledge on an academic level directly from the source — coupled with real life scenarios presented by experienced Dayanim — they will acquire the clarity to determine not only what is a שאלה, but, more important - why.

Only through עמלות בתורה — understanding the fundamentals of the subject — can one truly appreciate and internalize what defines right and wrong.

Fulfillment and satisfaction in the realm of the divine is like no other. A *mesayem masechta* revels in the transcendent feeling of his accomplishment. Truly sublime and the envy of his peers.

Contemporary businessmen have their own, unique, 'siyum hashas' at the completion of Yorucha corriculum. It is the moral imperative of a frum yid, and now accessible to all.

The *hadran alach* of Yorucha is the ultimate badge of honor and medal of distinction for the businessman of our times.

Similar to a sofer who, with his intensive knowledge of hilchos safrus, is confident and secure in the propriety of his profession; so, too, businessmen will gain the peace of mind knowing with conviction that they ply their trade *be'emunah uveyosher*.

Core Curriculum

(subject to change)

PART I
Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
  - Obligation to Adhere to Civil Law
  - How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
  - What Constitutes a Minhag
  - How Minhag Impacts Employment, Tenancy, Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II
Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1
- Gezel - 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting - 1
- Halachos of Employment -4
  - Backing Out
  - Where Backing Out Causes a Loss
  - Working Pro Bono and Hiring Jewish
  - Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents - 4
  - Understanding Asmachta
  - Agreements and Kinyan Devarim
  - The Halachic "Agreement Validation" Clause
  - Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations - 4
  - Structuring
  - Legal Entities and Trusts
  - Management
  - Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III
Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments & Kinyanim

- Hasagas Gevul & Competition - 4
  - Ani Hamehapech
  - Ma'arufiya
- Kinyanim Expounded - 4
  - Mechusar Amana
  - Mi Shepara
  - Situmta and Kinyanim of the Marketplace
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 3

* Number of weeks for this topic

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser - 8

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Pruzbul and other Shmitah Topics

Winter 5782 (Leap Year) - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Collections and Bankruptcy- 2
- Ribbis 101 / The Basics - 4
- Ribbis by way of Commerce -4

Winter 5782 - 2nd Semester - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 3
- Din and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Quitting, Firing, and Severance - 2
- Partnership Dissolution - 2

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Maintaining a Facility on Pesach

Summer 5782 - Final Testing and Review

PART IV

Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nosson Law
- Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen
- Employment Training
- Facility and Housekeeping
- Compliance and Fiduciary
- Partnership and Employment
- Medical Issues

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika:Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

CURRENT YORUCHA CHABUROS

BELLE HARBOR
Congregation Bais Yehuda
R' *Dovid Semel*

BROOKLYN
Bais Aharon (Felder's)
Rabbi Heshy Wolf

Flatbush Park Jewish Center
Rabbi Eli Moskovitz
Rabbi Yisroel Perelson

Yad Yosef Torah Center
Rabbi Eddie Kassin

CATSKILL REGION
Tamarack Hills - Ellenville
Rav Dovid Grossman

CHICAGO
Agudas Yisroel of West Rogers Park
Rabbi Moshe Scheinberg

CLEVELAND
Beis Doniel
Rabbi Dovid Aron Gross

DALLAS
Congregation Toras Chaim
Rabbi Yaakov Rich

DETROIT
Lakewood Kollel
Rabbi Boruch Miller

FAIRLAWN
Rabbi David Pardo

FAR ROCKAWAY
Khal Zichron Moshe Dov
Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash
Rabbi Avrohom Hartman

GATESHEAD, UK
Rabbi Dov Oppenheimer

GIBRALTAR
Massias Hall
Rabbi Rafi Bitan

JACKSON
Khal East Veterans
Rabbi Baruch Issac

LAKEWOOD
Bais HaVaad
Rav Dovid Grossman

Bais Medrash Ohev Yisroel
Dayan Shmuel Honigwachs
Reb Shaya Ellinson

Bais Medrash of Chestnut
Rabbi Yosef Greenfeld

Bernath and Rosenberg
Rav Baruch Fried
R' Yossi Schuck
R' Yehoshua Wolf

Bitbean
Rabbi Aryeh Caplan
R' Ephraim Arnstein

Clearstream Chabura
Rabbi Yosef Fund
R' Yitzy Rosenbaum

Kehal Nachlas Yaakov
Rabbi Mayer Boruch Turin
R' Moshe Netzer

Madison Executive Offices
Rabbi Doniel Dombroff

Minyan Avreichim Sefaradi
Rav Ariel Ovadia

LAWRENCE
Heichal Dovid (W)
Reb Yakov Lowinger
Rabbi Mattisyahu Blumenthal

Yeshiva Gedolah Ateres Yaakov
Rabbi Yisroel Gold

LOS ANGELES
Bait Aaron Torah Outreach Center
Rabbi Moshe Nourollah
R' Avraham Hirshberg

Kollel of LA
Rabbi Zalmen Frager

LIDO BEACH
Lido Beach Synagogue
Reb Yakov Lowinger

MINNEAPOLIS
Minneapolis Kollel
Rabbi Maeier Kutoff
Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY
Brisker Kollel
Rabbi Michoel Illes

Congregation Torah Utfila
Rabbi Moshe Langer

Haverstraw Community Chabura
Rabbi Tzvi Rubin

Khal Chaye Avraham
Rav Yecheskel Spitzer
Rabbi Eli Moskovitz

Monsey Night Kollel
Rabbi Yisroel Sapirstein
Reb Shimon Marlin

Zichron Yakov
Rabbi Yehuda Russack
R' Simcha Levi

PASSAIC
Rabbi Yaakov Pascal

PHILADELPHIA
Philadelphia Community Kollel
Rabbi Yosef Prupas
Rabbi Yaakov Baum

QUEENS
Cong. Ohr Bechor Halevi
Rabbi Chaim Schwartz

ST. LOUIS
St. Louis Chabura
Reb Yaakov Klein

STATEN ISLAND
Kehilas Niles
Rabbi Dovid Waldman

TORONTO
Ateres Mordechai, Thornhill Kollel
Rabbi Yosef Rothbart

WATERBURY
Yeshiva Ateres Shmuel
Rabbi Bernstein

WEST HEMPSTEAD
Eitz Chayim of Dogwood Park
Rabbi Dov Greer

Young Israel of W. Hempstead
Reb David Felt
Reb Aaron Gershonowitz

WOODMERE
Aish Kodesh
Rabbi Yoni Levin

Kehillas Bnai Hayeshivos
Rabbi Shmuel Witkin

Yeshiva Gedola Five Towns
Rabbi Ami Glassberg

TO CREATE OR JOIN CHABURA CONTACT US

732.232.1412 888.485.VAAD(8223) #302 yorucha@baishavaad.org baishavaad.org/yorucha

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

888.485.VAAD(8223) #303
yorucha@baishavaad.org
baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.

CURRENT CHABUROS

Five Towns • Belle Harbor • Chicago • Queens • Lakewood • Dallas • Jackson • Philadelphia • Lido Beach • Staten Island • Monsey
Los Angeles • Baltimore • Far Rockaway • West Hempstead • Cleveland • Flatbush • Toronto • Boro Park • Minneapolis • Detroit • St. Louis